

HOMENATGE

a

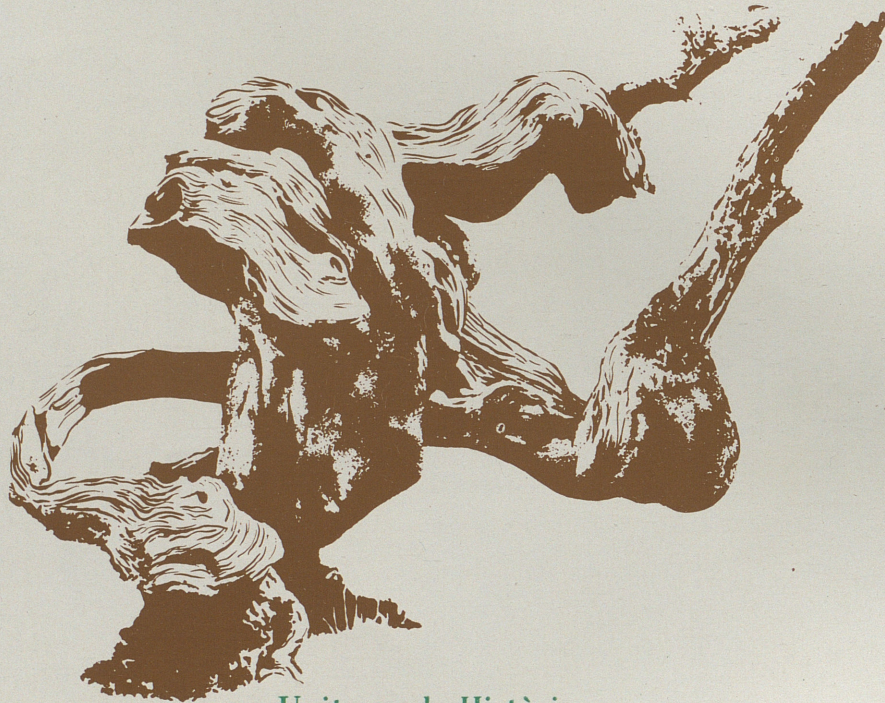
B. ROSSELLÓ-PÒRCEL

* * * * *

**Ordenació
del
territori (I)**

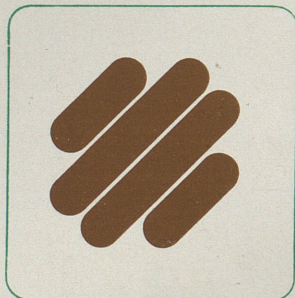
D'una mateixa arrel

Units per la Història.

Avui ens hem reunit en la confiança, l'amistat i el treball.

Per això, la nostra mútua comprensió ha estat immediata, total i definitiva a partir de la nostra presència a les Illes; i és perquè som un mateix poble que viu i treballa amb les mateixes arrels i conviccions.

BANCA CATALANA
BANC INDUSTRIAL
DE CATALUNYA
BANC MERCANTIL
DE MANRESA
BANC DE GIRONA

A les Balears: PALMA · INCA · MANACOR · SA POBLA
CAMPOS · MAÓ · CIUTADELLA · FERRERIES

LLUC

MARÇ - ABRIL 78

LLUC

Revista bimestral, n.º 678

Any LVIII

Direcció:

PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real - Ciutat de Mallorca

Informació i correspondència:

Apartat de Correus n.º 619

Telèfon 22 32 99

Palma

Director: Bartomeu Suau Tugores
Conseller-Delegat: Manuel Soler i Palà
Caps de Redacció: Josep M. Llompart i
Pere Llabrés i Martorell

Subscripció: 300 ptes. anuals

Estranger: 350 ptes. anuals

Preu de l'exemplar: 50 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imprimeix: taller gràfic ramon

Balmes, 39 - Tel. 25 44 32

Dipòsit legal: P. M. 276-1958

—Sumari—

Pàg.

- 2 **EDITORIAL: B. Rosselló-Pòrcel entre nosaltres.**
En el recobriment progressiu dels signes i figures de la nostra identitat nacional, les despulles i el record d l'obra literària d'en Rosselló cobren una importància singular. Per aixó LLUC vol dedicar-li la capçalera d'aquest número.
- 3 Josep Palau i Fabre ens parla de l'**Actualitat i perennitat de Rosselló-Pòrcel**, fent referència especial al seu recull de poemes **Imitació del foc**.
- 6 Josep Maria Llompart ressegueix la vida breu del gran poeta ciutadà des de la seva infantesa fins a la mort prematura, passant pel descobriment de la seva vocació poètica i la seva integració en la cultura del seu país. **Notes sobre B. Rosselló-Pòrcel.**
- 13 Damià Pons i Pons: **B. Rosselló-Pòrcel: la formació d'un poeta.** Estudi acurat de l'opus d'en Rosselló i de les seves característiques i circumstàncies.
- 17 **DOSSIER SOBRE ORDENACIÓ DEL TERRITORI (I)**
Tres professors de la Facultat de Filosofia i Lletres de Ciutat, M. Pastor, C. Picornell i A. Quintana, plantegen cruament el problema de **Mallorca: un territori desordenat**, amb l'enumeració de totes les causes que han provocat la «balearització», el trist fenomen —que ha servit de mal exemple a altres indrets i els ha comunicat la denominació— que aquí hem patit i estam patint per l'esclat del turisme i la consegüent degradació de la natura.
- 21 **Autopista i territori**, per Josep Palau i Lloveras. Presentació de la problemàtica viària de la nostra illa i de les alternatives que avui en dia es poden i s'haurien d'oferir.
- 23 **Dàrsena, NO. Un clam popular contra la dàrsena petrolera**, per Jaume Carbonero. El projecte gens democràtic de construir una dàrsena al Molinar de Ciutat, l'alternativa i les contestacions del barri afectat
- 24 **La nostra revista i l'ordenació del territori.** Recull d'articles que LLUC ha publicat sobre el tema que estam tractant des de 1970.
- 25 Guillem Mateu, ens parla de la **Pollució marina a les Balears**. Qui embruta la nostra mar, com i per què?
- 27 Xavier Garcia-Cassanyes: **Les comarques: el camí cap a un poder popular.** Presentació de la problemàtica entorn de les nacionalitats a Europa, i de possibles solucions recolzades en el poder del poble en les decisions polítiques.
- 30 **L'ESGLÉSIA NOSTRA. Homilia del bisbe de Mallorca a la Misa crismal de 1978.** Els bisbes solen fer balanç i traçar perspectives en la missa que reuneix el clergat de la diòcesi en aquesta avinentesa.
- 32 **I Colloqui d'estudis catalans a Nord-Amèrica**, per August Bover.

NOTA. Per manca d'espai no podem publicar en aquest número un article de Gabriel Bibiloni sobre la qüestió debatuda de la bandera de Mallorca, que és resposta al que va publicar Josep Segura a LLUC pel mes de gener-març d'enguany. El publicarem al proper número.

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5104063912

B. Rosselló-Pòrcel entre nosaltres

editorial

En aquest temps de recuperació de signes i figures de la nostra identitat nacional, ens ha estat donat d'acollir definitivament a la nostra terra les despulles d'un poeta jove per tal de fer realitat, després de la seva mort prematura, allò que escriví, allunyat de la seva illa, en 1937, quatre mesos abans del seu traspàs:

Tota la meva vida es lliga a tu, com en la nit les flames a la fosca.

Amb contrast amb la fredor climatològica i espiritual amb què foren rebudes el passat 20 de gener les despulles de B. Rosselló-Pòrcel, **LLUC** es proposa amb la capçalera d'aquest número recobrar el seu esperit i tot allò que significa. És a dir, l'exemple d'un intel·lectual integrat dins una època, plena d'esperances i de possibilitats, que la guerra civil va segar tràgicament.

En Rosselló va ser un intel·lectual perfectament integrat dins aquella Universitat de Barcelona que el règim autonòmic havia fet possible, fins al punt que es convertí en símbol i mite d'aquella Universitat. En Rosselló va ser un creador de literatura absolutament fidel al seu país i al seu temps, car en la seva obra s'hi veuen perfectament reflectits tots els anhels, il·lusions i corrents estètics del seu temps i del seu país. Finalment en Rosselló fou fidel a la més profunda identitat de la nostra cultura i, com Ramon Llull, es va proclamar explícitament **català de Mallorca**.

Aquesta triple fidelitat, cal proclamar-la avui, precisament en aquests moments de pre-

autonomia, davant tots aquells que, volent encara esser gestors del règim passat per tal de perllongar submissió forastera i mantenir la confusió i desinformació alienadora del nostre poble sobre la pròpia identitat, cultura i arrels històriques, tracten amb eufemismes vergonyants d'amagar la denominació científica de la llengua que parlem els illencs, que per filologia i tradició només pot esser anomenada **catalana**. Accedir avui a l'autonomia no pot significar res més que afirmar, consolidar i enaltir la personalitat pròpia d'aquestes illes que tenen uns lligams històrics i culturals, que parlen una llengua que té un nom; i tot això ens vincula a una comunitat nacional no neutra sinó ben definida.

No val sobre aquest punt retreure el fantasma d'aversions populars, deixa de segles de fosca i de servilisme, que han privat el poble de la seva cultura pròpia i l'han desorientat sobre els trets més característics de la seva ànima col·lectiva. Això s'ha de lamentar; de cap manera s'ha d'afavorir per tal que continuï desdibuixant la nostra fesomia. Els qui són dirigents del poble i ara —diuen— volen conduir-lo a l'autonomia, cal que tinguin més clares les idees per no enganar, sinó per aclarir, per no augmentar la confusió, sinó més tost per fer recuperar el temps perdut cap al recobriment ple de la nostra consciència i de tots els signes d'identitat del poble de Mallorca, Menorca i Eivissa. Esperem que finalment ho compreguin així els nostres polítics. El poble illenc té dret a reclamar-los-ho.

Actualitat i perennitat de Rosselló-Pòrcel

per Josep Palau i Fabre

¿Què veia jo en **Imitació del foc**, el 1938, perquè em produís tant d'entusiasme i em subjugués com va fer-ho?

D'antuvi fou una reacció instintiva, primària, que la qualitat intrínseca dels poemes no acaba d'explicar. És evident que alguna cosa en aquesta obra em parlava molt directament i m'afalagava d'una manera particular. Quina?

La meua obra incipient era diversa, contradictòria, no responia als postulats en voga sobre la unitat i la personalitat artístiques. Els meus poemes sobre obres plàstiques d'artistes diversos mimetitzaven ja, involuntàriament, amb aquestes obres.

De sobte, **Imitació del foc**, que era una obra diversa, esdevenia una afirmació que m'ajudava a afiançar-me en mi mateix. Durant aquells anys —em refereixo, no cal ni dir, als anys quaranta—, no vaig trobar per a la meua vocació, cap estimul equiparable al que em va procurar el gran llibre de Bartomeu Rosselló-Pòrcel.

Seré encara més clar: jo cercava i trobava, en l'obra cabdal de B. Rosselló-Pòrcel, allò que més tard havia de cercar i trobar, en un grau centuplicat i més alt, és clar, i en el terreny de la plàstica, en l'obra de Picasso: la diversitat essencial.

Què vol dir i a què respon aquesta diversitat?

Per a dir-ho, hauré de fer un rodeig.

Si els poemes que integren **Imitació del foc**, els poseu per ordre cronològic, com ja ha estat fet, obteniu un llibre molt diferent del que ens ha servit Rosselló-Pòrcel; obteniu una versió biològica, en front de la versió lògica i arquitecturada que ell mateix ens ha lliurat. I la primera constatació que s'imposa és la de reconèixer que ell és un gran ordenador, un gran arquitecte.

Si ens hi fixem una mica més veurem que la seva ordenació difereix considerablement de les que eren habituals en la poesia catalana del seu temps. Un llibre de poemes podia ser ordenat atenint-se a la mètrica i als aspectes formals dels poemes (sonets, romanços, tankas), o bé seguint els gèneres literaris (sàtires, elegies, odes), o encara a causa de la temàtica (paisatge, amor, mort).

Rosselló ho hauria pogut fer i fins i tot hauria pogut donar, d'haver-ho fet, una imatge tal volta més ordenada de la seva producció. No ho va fer. Entre el desordre biològic i l'ordre formal ell es traça una terça via. Donà al seu llibre una estructura que suposa un plantejament substancial i, per tant, metafísic, de l'element foc.

Car el foc de Rosselló-Pòrcel, el foc d'**Imitació del foc** no és el de la llar de foc, ni el de la foguera, ni el de l'incendi. És el foc substància, el que és subjacent en els altres i, en certa manera, els possibilita.

Si el foc ho és tot, o si el poeta es considera comprès en l'element foc, aleshores cal que aquest foc abraçi tots els aspectes de la creació: els més quotidians, els més recòndits i els més devastadors. He definit els tres apartats del seu llibre: Fira encesa, Rosa secreta, Arbre de flames.

D'on ha tret Rosselló-Pòrcel aquesta concepció?

És evident que existeixen uns antecedents que intentarem d'enumerar, de dilucidar.

1. El més conegut de tots, el més evident, és el de Gabriel Alomar, autor de **La columna de foc**. Però fixeu-vos que el títol d'Alomar evoca, a causa del mot columna, una imatge clàssica o neoclàssica al costat de la imatge romàntica que imposa el mot foc. O sia un classicisme una mica a la d'Annunzio. Rosselló amb el mot imitació, sobre el qual haurem d'aturar-nos més endavant, dóna una altra dimensió o coloració al mot foc.

Retrat de B. Rosselló per Ramon Nadal

Ni la seva imitació és tan clàssica ni el seu foc és tan romàntic. L'un i l'altre són, sobretot, moderns.

2. Cal tenir present, per a comprendre la seva accepció del mot foc, la renovació dels estudis presocràtics que a partir dels anys vint s'expandí gairebé per tota Europa. Eugeni d'Ors s'havia interessat per aquests estudis i Joan Crexells l'havia seguit per aquest camí. No sé si a l'Universitat de Barcelona Jaume Serra Húnter o Joaquim Xirau feien gaire referència als presocràtics (1), però també és possible que Rosselló en sentís a parlar a la Universitat de Madrid on ja professava, em sembla, Xavier Zubiri, que s'especialitzà en aquesta temàtica. Encara que Rosselló no seguís els estudis de filosofia sinó els de filologia romànica, això no vol dir res. Els alumnes de les diverses branques i fins i tot de les diverses facultats de la Universitat Autònoma de Catalunya es veien i discutien entre ells i es comunicaven els temes que els semblaven més candents o més apassionants.

3. També data d'aquells anys la gran divulgació de **La dansa del foc**, de Manuel de Falla, compresa en

(1) Josep Font i Tries, condeixeble de B. Rosselló-Pòrcel, em diu que Joaquim Xirau feia freqüents referències als presocràtics.

L'amor bruixot. Jo mateix recordo haver-la vist interpretar diverses vegades abans de la guerra civil, no sols pianísticament, sinó sobre l'escenari. Gairebé no hi havia ballari o ballarina que no la inclogués en el seu repertori. La coreografia d'aquesta dansa consistia, essencialment, en ritmar i contorsionar el cos a l'unísson del moviment del foc —de les flames— que la música evoca, amb el seu crepitat, el seu agitar-se, el seu arborar-se final i extingir-se brucs. El dansari o la dansarina, per tant, **imitava**, en certa manera, el foc. El seu cos havia d'esdevenir flama vivent. D'aquí, a la imitació interior, no hi havia sinó un pas. Important, però un pas.

4. Hi ha un altre possible antecedent, més difícil de verificar o de controlar, però no menys important, que és **La psychanalyse du feu**, de Gaston Bachelard, obra que va estretament unida al ressorgir dels estudis presocràtics al qual ens hem referit abans, i que apareix per aquelles dates.

Hem de tenir present que Rosselló-Pòrcel era un gran inquiet i un gran llegidor. Si volguéssim verificar la veracitat d'aquesta possible influència, hauríem de repassar detingudament les publicacions que ell fullejava o llegia amb més assiduitat. «Nouvelle Revue Française», «Les Nouvelles Littéraires», «Revista de Occidente», «Cruz y Raya», que ell podia trobar a l'Ateneu barceloní i no sé si a la Residència d'Estudiants.

Així i tot, el que resulta sorprenent, en el cas de confirmar-se aquesta hipòtesi, no és tant la influència mateixa com la finor que suposa, per part de Rosselló, l'haver instituit perfectament el que vol i el que cerca Bachelard a través d'allò que diu. Ja sabeu que aquest filòsof, després d'aquest llibre sobre el foc, n'escrigué quatre més, basats en els quatre elements presocràtics (dos sobre la terra), dels quals **La psychanalyse du feu** n'és la primera intuïció.

Jo crec que Rosselló, en donar al seu llibre el títol que li donà i en establir les tres subdivisions esmenta-

des, que confirmen el contingut substancial d'aquell, se situava a l'avantguarda de la poesia catalana del seu temps.

Però hi ha més. Rosselló, en reordenar els seus poemes i situar **En la meva mort**, escrit el 1936, al final del llibre, tancant aquest (que conté poemes posteriors), i tancant així la seva obra, establia una lluita amb el temps.

Com que el temps no existeix i, per tant, no passa; com que som nosaltres els qui existim, sembla, i, per tant, passem; i com que l'intent d'objectivació d'aquest pas, d'aquest passar nostre, l'anomenem temps, en introduir el passat o el present en el futur, realitzem també una operació substancial, metafísica.

Però encara hi ha més. Si esguardem l'obra poètica conjunta de Rosselló-Pòrcel (**Nou poemes, Quadern de sonets, Imitació del foc**), podem observar que en el seu primer llibre, **Nou poemes**, el poeta s'insinua, intenta un camí, assaja una veu. Aquest camí i aquesta veu, tant o més que els mateixos poemes, ens els deixen endevinar dues referències molt concretes i molt volgudes: una citació d'Ausias March i una dedicatòria a Carles Riba.

En el seu segon llibre, **Quadern de sonets**, aquesta veu sembla definir-se, cenyir-se, afermar-se, confirmar-se entre uns límits que diríeu equidistants de la poesia pura i d'un cert conceptisme d'arrel castellana.

De sobte, en **Imitació del foc**, la trajectòria es trenca. El poeta, en lloc d'un camí, ens en proposa cent. La seva veu es diversifica. Què ha passat?

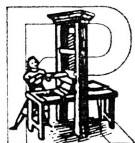
Rosselló-Pòrcel ha fet una evolució que sembla inversa a l'evolució que creïem normal, que era considerada normal.

El concepte que ens havien inculcat sobre la personalitat d'un artista (músic, poeta, pintor), és que aquest començava disgregat, desorientat, influït per diversos artistes o diverses escoles i que, de mica en mica, a través d'aquesta diversitat, anava trobant el seu camí, obrint-se pas, definint-se, fins que trobava el propi estil, la pròpia veu, la pròpia identitat.

Rosselló, com hem vist, sembla fer exactament el revés. Evolució? Involució? Regressió? Crec que es tracta, simplement, d'una veritable revolució. **Imitació del foc** representa una revolució dintre de la poesia catalana moderna. La que més li confereix el segell d'autèntica modernitat, la que ens fa entrar de ple en el nostre temps i en la problemàtica actual. Vegem-ho.

Ja hem dit que la nota característica d'aquest llibre és la seva diversitat, gairebé diríem la seva desaparitat, i ja sabem que la diversitat —i la disparitat— són les notes característiques de l'obra de Picasso. Amb ell entrem de ple en aquesta problemàtica. L'extraordinari de Picasso és que ell ho fa a partir dels seus tretze o catorze anys i abans d'acabar-se el segle XIX. Encara avui sembla inversemblant que aquell xicotet de tretze o catorze anys, en aquella època, amb una problemàtica semblant, no dubtés mai d'ell mateix. De tota manera, aquesta diversitat és el gran tret que li serà fet durant molt de temps. El que li fou fet a Barcelona, en ocasió de la seva exposició als «4 Gats», i el que li fou fet a París, un any més tard, a causa de la seva exposició a la galeria Vollard. En realitat, l'obra de Picasso posava en entredit, públicament, l'antic concepte de la identitat.

La crítica d'aquest concepte ja havia estat formulada abans per un altre poeta, Rimbaud, que la condensà en la cèlebre fórmula: «Jo és un altre». La diferència fonamental entre la diversitat rimbaldiana (car Rimbaud també es renova en cada poema) i la picassiana, rau en el fet que la del primer és rectilínia, com si al seu davant existís una fita o una meta a la qual ell hagués d'arribar ineluctablement. Un poema perdut de Rimbaud, **La cacera espiritual, (La chasse spirituelle)**, sembla respondre del tot, pel seu títol, a aquesta psicologia. La fi de Rimbaud pot interpretar-se de diverses maneres, en el debat de les quals no ens és permès d'entretener-nos ara. Saber si ell s'estrellà, si el seu silenci final és la del místic o el de la bèstia bruta, és tot un altre problema. El que

TALLER GRÀFIC

RAMON

(ex - Impremta Sagrats Cors)

Una impremta
per a la nostra cultura

TIPOGRAFIA I OFFSET

Balmes, 39 Tel. 25 44 32 Palma

ens interessa de subratllar ara és que la diversitat de Picasso difereix considerablement de la de Rimbaud. Picasso sembla partir d'un centre, d'una plataforma o d'un punt de referència central al qual retorna i que li permet de reemprendre l'aventura en una altra direcció. Allí on el primer és rectilini, el segon és radial. Diguem que la diversitat de Rosselló-Pòrcel s'assembla molt més a la de Picasso que a la de Rimbaud.

Més modernament, aquesta diversitat ha estat ja assumida per Apollinaire, en el terreny de la poesia, i semblava haver-se estroncat amb la seva mort; en el camp de la música, Igor Stravinsky representa un fenomen equivalent. L'estudi d'aquests tres casos potser ens diria, mirant el que tenen de comú i el que tenen de diferent, els motius concrets d'aquesta transformació de la personalitat. Nosaltres l'hem definida, des de fa temps, amb el nom de desintegració del jo. La persona humana havia estat, secularment, sotmesa a unes normes destructives tan intenses que l'inhibien d'ella mateixa, que l'impidien de desplegar les seves possibilitats latents.

Aquestes tres personalitats majors encarnen, per a nosaltres, l'alliberació d'aquests lligams, la ruptura amb aquestes presons. Car aquesta alliberació no ha pogut fer-se sense violència, i aquesta és proporcional al grau de pressió —de comprensió— que la persona havia sofert. Per això no té res d'estrany que dues d'aquestes personalitats siguin, a la vegada, artistes semites i transplantats, i que l'altra sigui iber. No és casual, per tant, que en **Imitació del foc** hi hagi una cita d'Apollinaire, ni és estrany que Rosselló-Pòrcel tradueixi el text de Ramuz de la **Història del soldat** de Strawinsky, malauradament perdut. He de dir que aquesta desintegració és per a mi l'anunci d'un home nou, d'un home enterament alliberat dels antics tabús, i que aquest home és encara un home futur.

El que és admirable en Rosselló-Pòrcel és que ell, que començà el seu camí —el de la seva vocació—, seguint antigues normes, s'hagi adonat d'aquest fet i hagi decidit aquest canvi de rumb. En fer-ho, realitza una veritable revolució, que ha d'haver estat, d'antuvi, revolució en ell mateix abans de traduir-se en la seva obra. En aquest sentit, Rosselló-Pòrcel és un veritable profeta.

El seu mètode, en **Imitació del foc** —com el de Picasso, com el d'Apollinaire, com el de Strawinsky— és el mimetisme, que suposa una permeabilitat amb el model, amb l'obra admirada, molt superior a la de l'artista tradicional. Una permeabilitat que requereix la identificació amb l'obra imitada i que gairebé no és concebible sense un acte d'amor.

Gravat de Xam que encapçala «Imitació del foc» a l'edició de R.O.D.A. (Ciutat de Mallorca, 1949)

Imitació del foc va aparèixer just el moment que calia per a salvar-nos. Si la seva obra, aparentment no engatjada, va servir-me i va servir a una generació d'universitaris —la dels anys quaranta— malgrat no contenir cap himne patriòtic, ni cap discurs polític, ni cap indicació doctrinal precisa, és perquè aquesta obra va molt més enllà de l'engatjament formulari o formulat i del discurs. És perquè, a causa d'aquest nou concepte de la identitat que el seu llibre involucra, a causa d'aquest expandiment de la personalitat i de la consciència que aquests poemes impliquen, **Imitació del foc** suscita i exigeix unes estructures mentals i socials totalment oposades a les dels anys quaranta. La de la diversitat en front del monolitisme, la de la llibertat en front de la subjecció, la del gaudi en front de la maceració.

Aquesta era la seva fulgurant actualitat durant els anys de la postguerra, aquestes les raons per les quals ens ajudava a viure i el necessitàvem. Però com que les formes de vida i les infraestructures que la seva obra implica, són molt lluny encara d'haver estat assolides, per això **Imitació del foc** és un llibre encara vigent, encara actual.

JOSEP PALAU I FABRE

Palma de Mallorca i Barcelona,
març del 1978

El Drach

BIJUTERIA DE NOVETAT

OBJECTES TÍPICS DE MALLORCA

Sant Domingo, 25 i 27

CIUTAT

Josep Maria Llompart

Notes sobre B. Rosselló Pòrcel

LA VIDA BREU

Hi ha morts prematures que us dolen, però que no us revoltin; morts que coronen senzillament, gairebé lògicament, sense cap estridència, la brevetat d'una vida. Però la mort jove-níssima de Bartomeu Rosselló Porcel és d'aquelles que us revoltin, que us fan pensar en un error o en una injustícia. La vida de Bartomeu Rosselló, trencada als vint-i-quatre anys, no era breu; un futur seguríssim l'esperava. I tots els anys que va viure, tota l'obra que ens ha deixat, tota l'avidesa amb què fou un universitari integral, un home de lletres en el més profund sentit de la paraula, no eren sinó un conscient aprenentatge, un exercici, la preparació cap a un futur que no pogué realitzar. Heus aquí tot quant, al marge d'ella mateixa i dels seus propis valors, hi ha de dramàtic en la poesia d'En Rosselló: el trencament, l'esqueix, el violent i definitiu silenci del poeta, en el precís instant en què aquest arribava al primer graó, a la primera fermesa del punt de partida, al «moment de totes les seguretats» que cercava entre les ombres inicials de la seva aventura.

Miquel Dolç, a l'estudi introductor del volum que conté l'**Obra poètica** d'En Rosselló, publicat a Mallorca l'any 1949, i Gabriel Fuster Mayans, a través d'alguns articles i comentaris, han concretat les dades biogràfiques referents a la infantesa i al període mallorquí de l'adolescència del poeta. Bartomeu Rosselló Porcel va néixer a la Ciutat de Mallorca dia 3 d'agost de 1913, en un piset del carrer de Sant Llorenç. Son pare era dependent d'una antiga, gairebé tradicional botiga de teixits: Can Ribes. Es tractava d'una família modestíssima i ciutadana; i, sense la infantesa d'escolar excepcional que va mostrar el futur poeta, és segur que aquest no hauria tingut accés a l'ensenyament mitjà, ni, menys encara, a la Universitat.

Vet aquí un primer punt que convé que considerem, encara que només sigui de passada. A Mallorca, la història de la literatura catalana des de la Renaixença fins ben entrat el segle XX, apareix vinculada a un estament social. Si fa no fa com en el Principat, almenys en la direcció que en definitiva va prevaler i va plasmar l'esperit i el sentit del catalanisme històric. Passem revista: Josep Lluís Pons i Gallarza, Gabriel Maura, Bartomeu Ferrà i el mateix Pere d'Alcàntara Penya —malgrat, aquest darrer, la seva pintoresca bohèmia— eren burgesos més o menys benestants; Costa i Llobera i Llorenç Ribes, clergues;

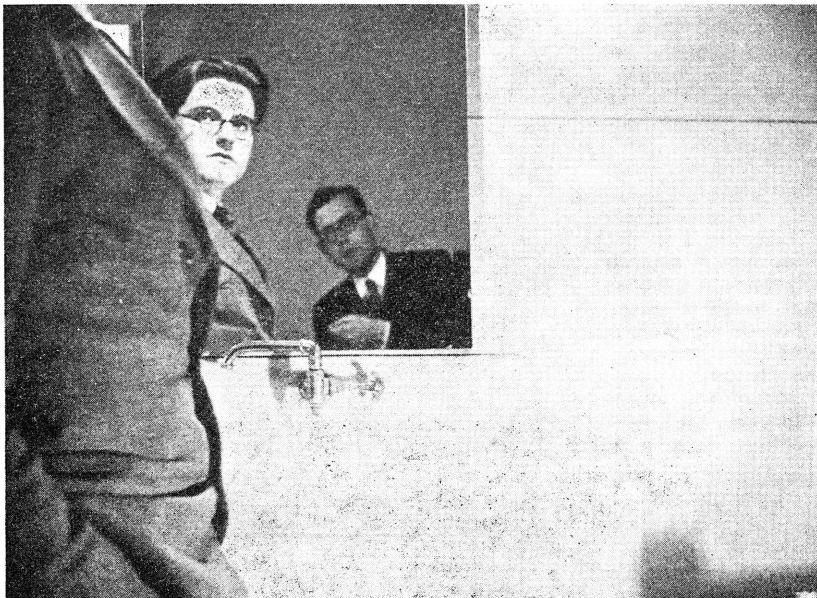
Joan Alcover, buròcrata; els Aguiló i els Forteza, allò que en deien «xuetes d'orella alta». Tot plegat, gent més aviat conservadora, i, en general, «de dretes». D'altra banda, alguns escriptors procedents de la pagesia humil, com eren Antoni M.ª Alcover i Salvador Galmés, assoliren, a través de la clerecia, una categoria social elevada. Fins i tot el «déclassement» de Gabriel Alomar, home d'ideologia esquerrana però al cap i a la fi d'extracció burgesa, era una mica convencional. De fet, el catalanisme literari restava al marge dels estaments humils, «mossons» i proletaris, els quals adesiara manifestaven enfront d'ell (com a la Barcelona noucentista) una certa actitud hostil. Amb En Rosselló aquesta tradició es trenca. A través d'ell, l'òptica, i fins a cert punt l'esperit, de les classes inferiors de Ciutat s'incorpora al nostre moviment literari. En aquest sentit no seria difícil d'establir una correlació entre el paper que juga En Rosselló a Mallorca i el que juga Joan Salvat-Papasseit en el Principat. Un i altre varen projectar l'esperit de revolta cap a unes formes expressives d'avantguarda: ingènument, apassionadament, amb una elemental puresa, el poeta de Barcelona; fredament, lúcidament, a través d'una experiència cultural riquíssima, el poeta de Mallorca. Tots dos varen ésser estimats dels déus.

L'infant Bartomeu Rosselló va fer els estudis primaris en el col·legi dels pares teatins; un col·legi instal·lat aleshores en el carrer del Vi, en un edifici sòrdid i senyorívol que havia estat la casa pairal del general Antoni Barceló i Pont de la Terra, conegut popularment pel «Capità Antoni», famós corsari del segle XVIII. El carrer del Vi i el carrer de Sant Llorenç són continguts i tant l'un com l'altre condueixen al Puig de Sant Pere, extrem occidental de la Ciutat de Mallorca, separada en aquest punt del raval de Santa Catalina pel torrent anomenat la Riera, que servia de vall a les antigues fortificacions. Abocat al port i presidit per la gràcia gòtica de la llotja i la majestatat renaixentista del Consolat de Mar, és, encara avui, un barri d'intensa sabor mediterrània, en el qual la ciutat dels senyors i la ciutat del pobres es confonen i es barregen. Els palaus solemnes, bastits per armadors i navegants de vella alcúrnia, hi conviuen amb els habitatges miseriosos de mariners i patrons de barca. Convé remarcar aquest horitzó infantívol del poeta, perquè, com més endavant veurem, glateix sovint, obscurament, en el fons dels seus versos.

El 1923 —és a dir, als deu anys— Bartomeu Rosselló ingressa a l'Institut d'Ensenyament Mitjà. Hi arribava amb una aurèola d'estudiant modèlic, i fins i tot d'infant prodigi; impressió que abonava el seu físic esquitit, infantil, les seves ulleres i la seva tímida seriositat. Aquestes circumstàncies solen donar lloc a certes petites incommunitats. Els companys li traqueren un malnom referidor: «En Tomeu Figa»; «perquè no hem d'oblidar —assegura Gabriel Fuster, amb una mica de ressentiment de mal estudiant— que En Tomeu Rosselló era el reglamentàriament odiat **empollón** del curs». I més si tenim present que, com diu el mateix Gabriel Fuster, «aleshores els qui estudiàvem el batxiller érem quasi tots el que en diuen **señoritos**».

A l'Institut, però, Bartomeu Rosselló va trobar el mestre —convertit immediatament en l'amic— que va ésser capaç de comprendre les extraordinàries possibilitats d'aquell allot, de donar forma a una vocació i de situar-la en el camí que li era propi. Em refereixo al ja alludit Gabriel Alomar, catèdràtic de literatura, que tot al llarg dels anys vint va donar pes i profunditat a l'Institut de la Ciutat de Mallorca, per mitjà d'un magisteri ben semblant en significació, ja que no en ideologia, al que en el segle XIX, dins els anys inicials de la Renaixença, havia exercit Josep Lluís Pons i Gallarza, i que tan fecund va ésser per als escriptors de la gran època de Costa, Alcover i Oliver. Gabriel Alomar era un personatge admirat —ningú no va discutir mai la seva categoria— i al mateix temps, a conseqüència del seu ideari polític republicà i d'esquerra, detestat i temut pels medis benpensants de la Ciutat de Mallorca, dins els quals cal incloure la majoria dels intel·lectuals catalanitzants. Aquests darrers, però, tenien amb N'Alomar una actitud fonamental comuna: el catalanisme; i això els permetia d'oblidar en algun moment les profundes diferències que els separaven de la ideologia alomariana. Acceptaven, si més no, el poeta de **La columna de foc**, autor de sonets pulquerrims i de versos sonors, en gran part compatibles amb les normes de l'anomenada «Escola Mallorquina».

Entre mestre i deixeble, és a dir, entre Gabriel Alomar i Bartomeu Rosselló, es va establir un corrent, vertaderament emocionant, de comprensió, de simpatia, de comunicació d'afanys i d'entusiasmes. «Des del primer moment —recordava Alomar—, vaig comprendre que aquell adolescent de mi-

A la Residència de Barcelona (1935)

rada penetrant era un elegit per a les més altes funcions espirituals. Sense voler, des d'aleshores, en les meves explicacions de càtedra hi havia instants de diàleg personal amb aquell alumne que m'escoltava amatent. Per a ell, les meves paraules no eren sols un material d'assimilació, sinó la base d'un criteri personal lliure d'influències. Amb ell, vaig aconseguir esser un llibertador de l'esperit i capacitar-lo per a les més fecundes iniciatives». No crec que es pugui definir en termes més exactes allò que hauria d'esser l'autèntica funció d'un mestre.

En els passadissos de l'Institut En Rosselló va fer una cadena d'amistats duradores, un poc presidides per la comuna admiració a la càtedra alomariana. D'aquella època data la relació cordial del poeta amb Robert F. Massanet, amb Gabriel Fuster Mayans, amb Josep Font i Tries, amb el pintor Ramon Nadal, amb la malaguanyada Cèlia Viñas..., aquella generació sacrificada que la guerra va dispersar. Aleshores seguia assistint en qualitat d'alumne de repàs, com llavors s'usava, al col·legi dels teatins. I va esser precisament en una revista que publicaven els pares teatins titulada «Luz y Vida», on el poeta va publicar, entre els catorze i els setze anys, els primers versos. Es tracta, en total, de nou poemes— sis en català i tres en castellà—, als quals s'ha referit Miquel Dolç, presentant-los com una mena de curiositat arqueològica. No ho paga que ens hi deturem. Cal només assenyalar, a poesies com **Es gegant i sa geganta** i **Dematins palmesans**, un primerenc atractiu pels temes de carrer i de barriada, que després trobarem, elaborats i estilitzats per un art admirable, en alguns poemes d'**Imitació del foc**.

L'APRENT DE POETA

De fet, la història d'En Bartomeu Rosselló com a poeta comença en el número 49 de la revista **La Nostra Terra**, corresponent al mes de gener de 1932. Aquesta data és important dins la història de la poesia mallorquina del nostre temps, perquè ve a significar el començament del període contemporani.

Per comprendre això, hem de considerar l'estat en què es trobava la poesia a Mallorca cap als anys trenta. Una sola paraula seria prou per definir-lo: insularitat. Insularitat mantinguda gelosament i a ultrança. L'expressió «Escola Mallorquina», que havia començat essent un rètol inconcret i encomiàstic, es convertia a poc a poc en un cos de doctrina estètica, un conjunt de normes acadèmiques que els poetes havien d'acatar si volien esser bons poetes i bons mallorquins. És clar que aquest cos de doctrina i aquestes normes no varen esser mai formulades d'una manera explícita i sistemàtica. Però, a la pràctica, eren rigorosament respectades i tothom sabia fins a on podia arribar i des d'on no podia passar. Les normes de l'Escola Mallorquina, derivades d'una ben sincera i del tot lloable admiració envers l'obra poètica dels dos grans poetes-mite, Miquel Costa i Llobera i Joan Alcover, podien resumir-se en la primacia atorgada als valors formals, mètrics i lingüístics, el rebuig de qualsevol audàcia expressiva o conceptual, i la preferència pel tema paisatgístic, matisat sovint d'un cert parialisme o d'una mesurada sentimentalitat elegíaca. Fidelitat, en una paraula, a allò que podríem anomenar una honesta tradició d'artesania. L'estètica de l'Escola va encercclar l'illa i la va recloure dins ella mateixa, allibe-

rant els seus poetes —els poetes d'expressió catalana— de les experiències d'avantguarda que, en el terreny de l'expressió artística, constellen el període d'entre les dues guerres. Des de 1900 fins a 1930, la poesia resta a Mallorca aturada, estàtica, sola, sense fer ni una passa envant ni una passa enrera, com si hagués assolit la beatitud definitiva, o com si esperàs, resignada, la mort per ensofiment.

La revista **La Nostra Terra**, que es va publicar a la Ciutat de Mallorca entre 1928 i 1936, i a la qual ja hem dit que aparegueren els primers poemes responsables de Bartomeu Rosselló, era en molts aspectes el portaveu de l'Escola Mallorquina, i, conseqüent amb l'esperit d'aquesta, posseïa qualitats ben estimables d'honestat, de nivell intel·lectual i fins i tot de curiositat, perquè, per una rara paradoxa, l'Escola Mallorquina era tan curiosa com tancada. No volia a cap preu deixar-se influir pels corrents de fora, rebutjava qualsevol possibilitat d'assimilació de modes externes; però s'interessava per elles. Sentia un ingenu deler d'estar al dia; sense deixar-se'n, emperò, coaccionar. Ara, amb tota la seva parcialitat i amb totes les seves limitacions, **La Nostra Terra** no fou de cap manera això que en deim una publicació provinciana.

Els poemes d'En Rosselló que aparegueren en el número de gener de 1932 són tres i no duen cap títol. El poeta, que encara no ha fet denou anys, resideix a Barcelona, on és alumne de la Facultat de Filosofia i Lletres com a becari de la Diputació Provincial de les Balears. Dos anys abans (el 1930) havia obtingut el títol de batxiller universitari, i publicava, dins una col·lecció popular que sortia a Madrid, titulada **Los Poetas**, una **Antologia de poetas mallorquines**, la qual havia triat, prologat i parcialment traduït. Crec interessant remarcar aquesta obra primerenca, perquè denota un contacte profund i directe d'En Rosselló amb la poesia insular, en una edat adolescent, extremadament propícia a la receptivitat i al mimetisme. No és d'estranyar, doncs, aquell rastre del Costa i Llobera més fluix i evanescent, que Miquel Dolç assenyala en algunes de les poesies aparegudes a «**Luz y Vida**», com tampoc el parentiu que els poemes publicats a **La Nostra Terra** presenten, a primera vista, amb l'estètica de l'Escola Mallorquina.

Tanmateix, si comparem aquests darrers —els de **La Nostra Terra**— amb els anteriors —els de «**Luz y Vida**»—, podem comprovar una ascensió sorprenent, gairebé inversemblant si tenim en compte l'escàs lapse de temps que hi ha entre uns i altres. Els ensenyaments de Gabriel Alomar han fruitat dejorn, i comença l'enlluernadora i rapidíssima evolució del poeta, disparat sempre, al llarg dels deu anys escassos que va durar la seva vida literària, cap a un constant més

enllà. Ara com ara ja testimonia, almenys, que un adolescent de devuit anys, en la seva primera experiència poètica, és capaç d'escriure uns versos ni millor ni pitjors, i en tot cas tan perfectes com els que arribaven a escriure, en la plenitud de la maduresa, els assenyats barons que pontificaven dins el clos de l'Escola Mallorquina.

Dos d'aquests poemes varen restar exclosos del corpus de l'obra poètica de Bartomeu Rosselló. El tercer, en canvi —**Pocques paraules surten...**—, figura com a peça inicial del recull **Nou poemes**. La versió que en dona aquest opuscle només presenta dues variants respecte de la que va aparèixer a **La Nostra Terra**: el vers 11, que en la primitiva redacció deia **s'aniraran com serps**, en comptes del més enèrgic i expressiu **«s'aferraran com serps»**, i el vers 13, on la frase un poc emfàtica «la finestra clourem» és substituïda, amb evident encert, per la forma més senzilla «tancarem la finestra». Són dos detalls que potser no tenen massa transcendència, però que acrediten fins a quin punt el poeta, ja de bon principi, va aprendre la preocupació de l'ofici i del rigor formal: aquell acurament en la tria dels mots i de les construccions sintàctiques que caracteritza tota la seva obra.

En definitiva, sembla segur que aquest poema constitueix, cronològicament, la primera fita considerable que el poeta va abastar. D'altra banda, és evident que no ens hem fet enfora de l'Escola Mallorquina. La selecció de les paraules i la vellutada musicalitat dels versos traeixen un innegable aire de família. Però ja no hi ha rastre d'aquell romanticisme artificios, una mica cloròtic, del Costa i Llobera juvenil. La finor i la dolçor dels arbres del parc, evocant una visió de vell gravat que suscita velles enyorances, més aviat suggeririen el record dels jardins alcoverians, plens de nit i d'absències. Però on seria lícit —em sembla— trobar un punt de referència concret per a aquests poemes d'En Rosselló és dins l'obra de Miquel Ferrà. Aquest poeta —que En Rosselló va conèixer i va tractar a la Residència d'Estudiants de Barcelona, de la qual En Ferrà era director— és un dels fruits més purs i de més segura pervivència que ha donat l'Escola Mallorquina. Home exemplar, íntegre en tota avinentesa i sempre fidel als propis ideals, Miquel Ferrà, extremant les exigències d'ordre i de contenció que l'Escola imposava, va donar a aquesta un to de serè intel·lectualisme i un aire finament europeu. Admirador i deixeble de Joan Alcover, va estil·litzar la punyent i baronívola elegia d'aquest cap a una llavorsosa essència d'elegia, delicada como una música de Debussy, que s'agrada dels paisatges íntims de l'hivern, dels carrers amb pluja i de les roses de tardor. Miquel Ferrà hauria fet seves

de bon grat aquelles boques en calma del poema d'En Rosselló, aquella dolçor màgica, aquella finestra que es tanca, cloent la quietud de la llar. Els altres dos poemes de **La Nostra Terra** semblen confirmar aquest possible mestratge. Vegem, per exemple, uns versos de Miquel Ferrà:

**Pel camí, sota un lent
desvetllar-se d'estrelles.
frassejant i rient
han passat cinc donzelles.
Entonaven cançons
de gentil primavera.
Són de plata els albons,
pallideix l'olivera.
S'allunyava l'estol...
—clar abril, juvenesa!—
Jo venia tot sol
amb la meva tristesa...**

Doncs bé, no costa gaire d'establir un cert paral·lisme entre aquests versos d'En Ferrà i aquests altres d'En Rosselló:

**Aquell matinet d'or
era ple de rialles,
de besos i de crits
i braçades en l'aire,
de cares radiant,
desitjos i esperances.
Si sospirava el cor
sospirava debades,
no podia trobar,
no trobava una imatge
que no fos de consol
i d'alegria santa.
Caminava pel món
ple de gran malaurança,
cercant només la mort
—i era tot joia clara—.**

Hi ha, si més no, l'actitud consemblant la mateixa elegia difuminada, senzilla i serena, les formes expressives del tot ortodoxes. Tenim, doncs, una primera línia inicial inserida dins la tradició de l'Escola Mallorquina, a la qual no és potser del tot estrany el contacte amb Gabriel Alomar, i sota una hipotètica influència de Miquel Ferrà, és a dir, del cantó més profund i més fecund de l'Escola. L'aprenent de poeta, dins la limitació dels horitzons primerencs, havia sabut escollir amb encert.

Tot i això, si examinem detengudament els tres poemes publicats a **La Nostra Terra**, copsarem espurnes d'una sensibilitat nova, formes d'expressió que pugnen per fer-se i per prendre cos, que sonen a cosa completament inèdita en la poesia insular. Hi ha uns «besos i crits i braçades en l'aire», un esvalotament d'ombres que el foc allargassa, que debades cercariem dins l'obra de Miquel Ferrà. Són aquests indicis, aquests detalls, aquest novell arborament, allò que confereix importància als tres poemes als quals ens referim, i que fan que la seva publicació signifiqui una data memorable per a la història de la poesia a Mallorca; la data en què aquesta —la poesia mallorquina— desperta del seu son feliç i torna a caminar de bell nou. Baix d'aquest punt de vista, En Barto-

meu Rosselló és el primer poeta insular que pertany rigorosament al segle XX.

L'AVENTURA

A Barcelona, En Rosselló, que tan generosament, tan amplament s'havia lliurat al magisteri de Gabriel Alomar, es lliura amb la mateixa avidesa a la vida universitària. Organitza la biblioteca de la Residència d'Estudiants, funda i dirigeix les edicions de poesia de la mateixa Residència, on va apareixent **Primer desenllaç** de Joan Vinyoli, **L'aventura fràgil** de Joan Teixidor, **Versions de l'anglès** de Marià Manent, i, ja mort el nostre poeta, com a homenatge a la seva memòria, **Imitació del foc**, el seu llibre pòstum. Tradueix **La història del soldat** de Charles Ferdinand Ramuz, que és representada a la Sala Studium, i **El Prometeu mal encadenat** d'André Gide; col·labora al setmanari **Mirador...** A una velocitat impressionant i amb una solidesa sense màcula, el món cultural de l'adolescent s'eixampla i s'enriqueix sense parar. A la Universitat coneix un altre mestre que l'influirà poderosament: Carles Riba. De bell nou, com abans s'havia esdevengut a la Ciutat de Mallorca amb Gabriel Alomar, s'estableix una mútua comprensió, una íntima col·laboració entre mestre i deixeble. El noble i condolgut record que Carles Ripa li va dedicar és enormement expressiu, i s'adiu punt per punt, reblit d'emoció, amb el de l'altre mestre: «Ara que ell és inexorablement absent —si no és que l'absent sóc jo— m'apareix en certa manera literalment fabulós que pogués haver-hi tant de repòs en un tracte que exigia de mi tot el que hi hagués en mi de força. Potser ell cercava de conèixer i exercir la seva pròpia força per la meua; però sens dubte jo per ell descobria en mi, sentia crear-se en mi, valia per mi: la nostra relació entrava, per una tal correspondència i cooperació de creïences, en el gènere més noble de les amistats virils, aquelles en les quals els títols de mestre i de deixeble es distribueixen, si de cas, segons una diferència externa d'edats o de graus acadèmics, però en rigor pertanyen, tots dos alhora, transcendits, a cadascun dels dos amics... Pocs homes he conegut... amb una idea tan neta i tan vigilant del que aspiressin a fer i del que per això hagessin de renunciar; de l'ús, en suma, a fer de la pròpia força i de les forces apropiades».

Dins el recer de la Universitat, el cercle de les amistats s'eixampla. Allà coneix Salvador Espriu, l'amic sempre fidel a una amistat vencedora de la mort.

L'any 1933, en plena febre d'activitats universitàries, En Rosselló publica a Barcelona el primer recull de poesia. Porta un títol ben senzill, **Nou poemes**, i, segons la justificació, se n'ha fet un tiratge únic de cent exemplars

B. Rosselló
l'any 1929

fora de comerç. Aquest detall potser revela que el poeta és conscient de la provisionalitat dels guanys que ha assolit i del valor bàsic d'aprenentatge que tenen els poemes que ha donat a les premses. Aquests nou poemes tenen, efectivament, tot l'aire d'un exercici literari. El poeta es detura, afanyosament, en la tria dels mots i dels versos, en la lluita per la forma expressiva. És l'aprenent d'un alt i arriscat ofici, que sotmet a les més àrdues proves la seva incipient destresa. ¿Reflexos i rastres de lectures? Tants com vulgueu. La ciutat dels llibres li havia obert de bat a bat les portes, i el poeta no rebutjava res que pogués enriquir-lo.

A partir del poema inicial que abans hem alludit —**Poques paraules surten...**—, una fabulosa experiència de cultura havia fet saltar els confins de l'Escola Mallorquina, i el portava a assajar procediments de l'avantguarda d'aleshores, que l'empenyien pel camí de la poesia pura. Una experiència cultural a la qual el poeta es llençava perquè, en definitiva, la sabia necessària per a la ulterior experiència vital.

Amb tot, Bartomeu Rosselló no renegava de les primeres provatures fetes sota el signe de l'Escola Mallorquina, ni se'n desdeia. Ja hem apuntat que no rebutjava res que el pogués enriquir. Sota aquest punt de vista, la seva obra és un meravellós i progressiu enriquiment camí de la maduresa. De cada element novell que incorporava al propi món líric, n'extreia la

més vàlida substància per ajuntar-la i combinar-la amb els elements que després s'hi afegirien. Així la tradició de la poesia insular, estilitzada i transformada per un consciencios treball d'alquimista, aflora, aquí i allà, en alguns detalls esparços, com el primer terme de llums que «feia plorar al capvespre», del poema n.º 7, o el

**vellut i negre de palmeres
mai no agitades per cap vent,**

del poema **Pluja en el jardí de l'Ateneu**, i en un harmoniós sonet que Miquel Dolç relaciona amb l'atmosfera lírica de la poesia de N'Alomar:

**Quan ella dorm el gaudi somnolent
del vell jardí vibrant de flors i nit,
passant per la finestra sóc el vent,
i tot és com un alenar florit.**

De fet, amb aquests nou poemes, En Rosselló aprovava, amb la qualificació d'excel·lent, un altre curs del seu fervorós aprenentatge. Cada vegada més segur i més destre, amb la fidel companyia d'una experiència que passa a passa anava conquistant, present i desitja l'arribada a una meta que per a ell serà el punt de partida. Aquest anhel impacient i ple d'esperança es reflecteix en un dels poemes més aconseguits del recull, el dedicat a Carles Riba:

**¿Quan arribarà aquell moment
i el rostre, en cant a la ventada;
de totes les seguretats?
La boca sabrà que no ment
velles mentides dels passats.
El peu, en tots els nous camins,**

**i el rostre, en cant a la ventada;
els colors més purs i divins
s'ofrenaran a la mirada.
Hores d'enveges i de planys,
ullada en los ombres obscures.
El que ha arribat sia'ns company
de les jornades insegures.**

L'any següent a la publicació de **Nou poemes** —és a dir, el 1934— En Rosselló ja havia enllestit una nova provatura, una nova passa cap a ell mateix. El **Quadern de sonets** apareixia amb idèntica manca de publicitat que els **Nou poemes**: tiratge de cent exemplars fora de comerç. Persistia l'exercitació, i el poeta, dubtós encara del moment de totes les seguretats, no gosava lliurar-se.

En aquest segon recull hi ha una curiosa novetat de detall, absolutament adjectiva, però que no està de més aclarir perquè ha donat lloc a certes confusions, vacil·lacions i dubtes. Es tracta de la deformació introduïda pel poeta en el seu segon llinatge. Fins al **Quadern de sonets** aquest llinatge apareix en la forma normal i habitual: Porcel. Però en el recull que comentam l'accent es desplaça a la primera síl·laba, obrint, a més, la vocal: Pòrcel. En el llibre pòstum, encara, els dos cognoms del poeta apareixeran lligats per un guió: Rosselló-Pòrcel. I aquesta és la forma que en definitiva ha prevalgut, i la que van emprar a l'edició mallorquina de l'obra poètica publicada el 1949. Crec que ho paga respectar, ja que així ho volia el poeta, aquesta lleu trapaceria esteticista, que no fa sinó posar de manifest l'apassionat afany, gairebé la voluptuositat, amb què En Rosselló sospesava el dring musical i conceptual dels mots.

Però deixem aquesta minúcia, perquè en el **Quadern de sonets** hi ha coses prou més importants que reclamen la nostra atenció. Hi ha, en primer terme, un afermament i una positiva depuració dels dos camins que ja hem tengut ocasió de rastrejar: el de la poesia pura —Valéry, Guillén, Riba— i el de la tradició mallorquina, aquest darrer ja perdent-se diluint-se com un eco llunyà: un eco que vibra, però, harmoniós i delicat, en el magnífic poema **Inici de campana**, que per cert, com molts altres del recull, només pot ésser considerat sonet pel nombre convencional del catorze versos.

És evident que el poeta es troba més segur, i que si encara no se sent prou esforçat per a l'aventura personal, almenys els secrets de l'alquímia, els secrets de l'ofici, se li donen amb prodigalitat. Vegem, per exemple, un sonet —un autèntic sonet, aquesta vegada— on l'admirable perfecció de forma i d'estructura se ceneix sense la més lleu violència, amb una tècnica que ja podem qualificar de mestriosa, a la densitat conceptual:

**Boira del dubte, flama a l'extingit
fogar de cendres i records malmesos,**

**fosca de fosques, fosca d'una nit
feta d'ombres de llàgrimes i besos.
Que es defineixi aquell confí adormit,
roca d'incertituds, en els estesos
grisols dels horitzons, etern neguit
davant la casa dels balcons encesos.
Obrin-se, raig de mots, les boques**
—les flors més amagades són desclo-
[mudes
[ses—,
finint turments i deslligant cadenes,
delicadeses de cristall rompudes,
sorpresa de la serp entre les roses,
esmeralda en el fang, aigua entre
[arenas.

En el **Quadern de sonets** hi ha, finalment, la incorporació d'una nova experiència de cultura. Una experiència circumstancial si es vol, pràcticament inèdita dins la poesia catalana i, no-gensmenys, aïllada i personal del poeta mallorquí: l'adopció de l'estètica barroca —i, més concretament, neoculterana—, a la manera d'un determinat caire dels poetes castellans del 27, que havien homenatjat efusivament el centenari de Góngora. És la primera vegada —em sembla— que un poeta català del nostre temps assaja l'adaptació plenament imitativa d'una actitud nascuda dins la poesia castellana coetània. Davall del sumptuós decorativisme verbal i metafòric que assoleix En Rosselló per aquest camí, hi trobarem el Rafael Alberti de **Cal y canto** o el Gerardo Diego de la **Fábula de Equis y Zeda**, a part de l'enlluernament produït per la imatge l'orquiana saturant l'aire que respiraven els poetes universitaris dels anys trenta. Vegeu, com a mostra, el sonet **Brollador**, tot ell una pura metàfora:

**L'àngel desinfla les galtes
i encén les flames de l'aigua,
entre ficcions d'incendi
i polèmica de nacles.
¿Quin cristall trenca les llàgrimes?
¿Quina espasa entre les albes.
Fina estructura de l'èxtasi.
Calitja de porcellana.
Perla viva, branca clara,
entre les ombres més càndides,
catedral de clarianes.
Entre perles de cascada
i diamants implacables,
l'agonia de les aures.**

Remarquem la brillant aliteració «càndides, catedral de clarianes», que pot recordar aquelles «damas altas, calandrias» de Guillén. El joc estètic és perfecte.

No era, emperò, la perfecció del joc allò que el poeta cercava. La maduresa tècnica del **Quadern de sonets** venia a significar la possibilitat del trànsit de la poesia com a experiència literària a la poesia com a experiència vital; i ell s'hi acostava amb l'ànima tensa i tonificada per l'exercici, armat de totes les armes afalagat dels auguris més esplendorosos que puguem imaginar. Però al primer cap de cantó l'esperava, absurda, la mort.

L'any 1935, tot just obtinguda la llicenciatura, trobam En Rosselló a Madrid cursant el doctorat. Aquell mateix any havia fet la que havia de ser darrera estada seva a Mallorca, en ocasió de les vacances d'estiu. De bell nou a Madrid, on feia ara oposicions a càtedra d'Institut, allà el va sorprendre el 18 de juliol de l'any següent (1936). La feble resistència física del poeta, ja prou ressentida per la tensió de l'implacable esforç intel·lectual al qual havia estat sotmesa darrerament, no pogué suportar el caos que va seguir a la data abans esmentada, i la vida de Bartomeu Rosselló es va extingir dia 5 de gener de 1938, aixoplugada pel cel de Catalunya, al sanatori del Brull, en el Montseny. Salvador Espriu ha parlat d'aquest traspass amb paraules sòbries, emocionades, nobilíssimes. No cal repetir-les ara. Només hem de recordar, perquè la dada és esfereïdora, que el poeta tenia vint-i-quatre anys.

EL MOMENT DE TOTES LES SEGURETATS

Més enllà de la seva mort, Bartomeu Rosselló deixava un llibre de poemes. De fet, després dels assaïts inicials de **Nou poemes** i **Quadern de sonets**, el seu primer llibre. ara ja, sense remei, el darrer. **Imitació del foc**, publicat l'any 1938 per les edicions de poesia de la **Residència d'Estudiants**, significa la pròdiga arribada del «moment de totes les seguretats». En Rosselló ja no és aquí l'aprenent, sinó el poeta; ara ja és ell qui parla, i no el seu prodigiós assaonament cultural. Deixant de banda les realitzacions concretes, els alts i positius valors que conté, sorprèn a **Imitació del foc** l'immens glatir de possibilitats, de camins en potència —ja no tempteigs ni provatures, sinó camins— projectats cap al futur. Aquest primer i darrer llibre era ja, sense dubtar-ho gens, la base ferma i definitiva.

Dins **Imitació del foc** trobarem la síntesi i la depuració final de les variades directrius —o, si es vol, assimilacions successives— que hem tengut ocasió d'examinar.

La línia barroca, que hem vist tan puixant en el sonet **Brollador**, es modera, i ja només serveix per a construir —ara amb una fina punta d'ironia— aquell altre deliciós sonet,

**Amor, senyor de l'ampla monarquia
que publica el clavell i el foc proclama,**
tribut i homenatge al gongorisme català de Francesc Vicenç Garcia, rector de Vallfogona; o per reblir de gràcia i d'adorable preciosisme alguns detalls ornamentals, com són el «marbre dolç, sebastià de lliri» del poema **Turquia**, o els «murmuris de mandarina» i les «cortesies tremolades» del poema **Sóller**.

Rera les passes de Jorge Guillén, ha arribat a la perfecció absoluta d'unes dècimes en las quals introdueix una interessant combinació de

rimes, diferent de la tradicional castellana i de l'adoptada pel mateix Guillén derivant-la de Valéry. I hi ha encara, a part d'això i dins el mateix caire del simbolisme i de la poesia pura, una inquietant temptativa —potser la més ambiciosa, però no la més reeixida— que s'emporta el poeta fins a unes provatures perilloses. Em refereixo a un grup de poemes que figuren dins la tercera part del llibre —la secció **Arbre de flames**—, titulats **Tragedia Spettacolosa**, **El captiu**, **Ronda amb fantasmes** i **Ardent himne**. Llegint aquests poemes, no puc menys d'evocar Rimbaud. Els ressons concrets no manquen. Per exemple,

Les banderes, les proes dels grans
[vaixells de l'aigua,
potser corresponen a
Les chars d'argent et de cuivre
les proes d'acier et d'argent
mentre que als voltants de
l'alba lassa i amarga dels despertars
[marins

hi ha la notòria presència del **Bateau ivre**, amb els «éveils maritimes» i les «aubes navrantes». Però més que aquests ecos és l'arborament, la fuga del poeta cap a un pla visionari sobre-real, allò que fa pensar en Rimbaud. És, d'altra banda, en aquests poemes on la suggestió del foc es fa més urgent i més peremptòria: «flama perseguida d'aires», «palau del foc», «carenes i serrals (que) cremen altíssims», «fogueres de rosers incendi», «riu encès», «vorera incendiada», «fogueres abrivades», reflexos de l'incendi», «nits que bateguen de foc», «diamants cremats», «flames afuades», etc. Deixant de banda el títol mateix del llibre —**Imitació del foc**, que potser és, en part, un homenatge a Gabriel Alomar per la **Columna de foc**—, seria curiós recomptar les vegades que, des del primer poema

(**el foc allargarà
ombres esvalotades**),

es repeteixen en l'obra d'En Bartomeu Rosselló les paraules «foc», «incendi», «flama», etc., o les que per associació més o menys indirecta s'hi poden relacionar: «bandera», «espasa», «glavi», «cavalcada», «cabellera», etc. No sé fins a quin punt això té res a veure amb una pretesa psicosis del poeta: la piromania a la qual s'ha referit Gabriel Fuster. En tot cas, no crec que tenguí massa importància.

Més important és, en canvi, la nova incorporació, l'horitzó novell que obren dins el món del poeta les lleugeres i agilitíssimes composicions que integren la primera part del llibre, titulada **Fira encesa**. Partint del seu rigorós intel·lectualisme, En Rosselló arriba a una recreació gràcil i irònica —saturada, no cal dir-ho, de cultura— de la lírica popular. També això significa, naturalment, un punt de contacte amb els poetes castellans de la generació del 27: Alberti i Lorca en primer terme. Però no es tracta ara d'un exercici literari ni d'un joc esteticista com

el dels poemes neoculturals. Ara la poesia brolla autèntica, amb la frescor d'una font emboscada, i arrelada dins el geni propi, català i mallorquí. Recordem la **Cançó després de la pluja**, l'**Oració per quan les donzelles tenen mal de cap**, i, sobretot, la magnífica **Història del soldat**.

EL RETORN

Som a la vora de la plenitud; una plenitud que no tengué continuïtat, però a la qual devem uns quants poemes ja clàssics dins la nostra literatura. Són els poemes de **Rosa secreta**, la segona secció **d'imitació del foc**, que, juntament amb **Noça** i **Sóller**, assenyalen el punt més alt de l'obra d'En Bartomeu Rosselló. Són, ni més ni pus, els poemes del retorn. El retorn a la veu abans inexperta de l'allot de catorze anys que assaboria, curiós i meravellat, la vida que passava pel seu carrer, pel seu barri, per la seva ciutat. El retorn a la tradició insular de la qual havia partit, i a la qual, ric d'experiència, segur d'un art conquerit a cops de saviesa, tornava, per elevar-la i magnificar-la. Finida la recerca dins les ombres, acabat el dur treball de l'aprenent d'alquimista, assajats tots els focs de l'avantguarda, de bell nou l'aire i el paisatge de l'illa, la glòria i la misèria de la seva ciutat, troben aixopluc en els seus versos. L'ascensió del poeta, dibuixant una espiral, l'ha portat altra vegada a contemplar els horitzons primers i a fer-los definitivament seus; però més amunt, enlairats i eixamplats «en un càntic recent de nova gràcia». El poema **Castell de Bellver** té tota l'emoció i tot l'encís d'aquest retorn:

**Endevino la llum i la tonada
del cel i el bosc que novament retrobo.
Clemència de les pedres i les fulles!
El meu nom estranger torna a ésser**

**[vostre,
en un càntic recent de nova gràcia!
Viva malenconia de paraules
en l'esveltesa blanca de les ales
de cels vibrants i solituds perdudes
sobre la llunyania de les ones!
Pedres del bosc, murmuri de les**

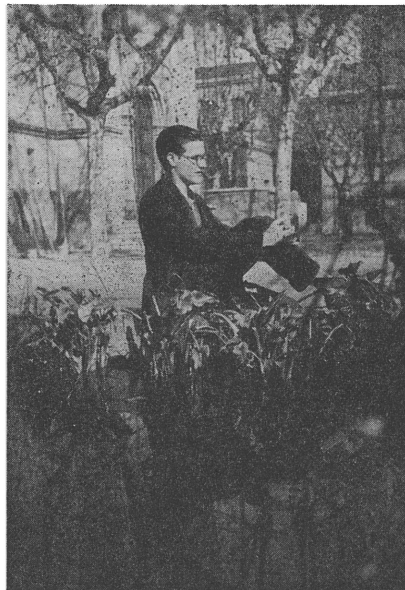
**[fulles,
només els ulls altra vegada saben
els silencis antics entre nosaltres.
És oblidat el somni que us perdia
—confidència dispersa en lluminàries—
cendra als carrers i els lliris no**

**[florien,
la finestra a una pluja mig sotmesa.
La plana estèril lluny de mi moria.
Migdia impur afalagà la plana.
El sol desig em torna al temps ingenu
d'abans d'aquest silenci i d'aquest
[somni.**

S'ha parlat del superrealisme d'En Rosselló; potser convendria remarcar també el seu realisme. Aquest realisme que el vincula estretament a la nostra illa, a la nostra Ciutat de Mallorca, al barri on el poeta fou infant. Aquella **Auca** allucinant i des-

gavellada, aquell poema bastit de sorprenents connotacions, no és sinó el gran poema, i al mateix temps la sàtira desprietada, de la Ciutat de Mallorca, del seu viure quotidià, la seva història i la seva anècdota. Com en el Puig de Sant Pere, la ciutat dels senyors i la ciutat dels humils es barregen i es confonen, desfilant en una mena de cavalcada grotesca:

**Sorprèn els racons del jardí i sabràs el
[secret de les vànoves,
dels sillons amb roba de llengos antiga,
[de les columnes entorcillades!
vés al jardí, al costat de la marede-
[deuta,
del safareig cansat de bressar les
[mateixes fulles,
hi ha les finestres que tenen el record
[del suïcida**

Maig de 1932,
a la Residència de Barcelona

**i del boig que el va veure penjat i
[perdia la boca rient-se'n
amb els ulls tacats amb ombres com
[botons,
com els botons grocs de les margari-
[des de la feixina,
a la Rivera, més avall del pont de Sant
[Pere,
on la Muralla no té canons sobre la
[Plana.
Jo n'hi he posats i enfonsaré els vai-
[xells del Port.
Els peixos es mengen el Jaume I da-
[vant la Farola.
El Pare Vidal, endolat, s'ho mira des
[de la Riba.
El Pare Vidal Taüt crida els cuirassats
[anglesos.
Jaume I, t'ho dic, torna a sortir vestit
[de blanc,
i jo et faré portar sobre una tauleta
[d'eben**

**a la sala de rebre de can Robert Mas-
[sanet,
i passaràs per l'entrada amb capitells
[jònics i pluja,
—una casa de senyors, una casa bona,
[amb criades;
estaràs dins una botella verda de vi de
[Binissalem,
Rei Jaume amb un matalàs d'arena!...**

Per als qui hem estat infants i adolescents a la Ciutat de Mallorca dels anys trenta, cada vers, cada paraula d'aquest poema té un sentit precís i real; un matís irònic i secret que només nosaltres coneixem: des del Jaume I vestit de blanc i el passeig fart de mirades que encara no ha après el peu ni la cuixa sota la falda, i els arcs, i els quiscs, i les lleones, fins a les cançons de Sor Tomaseta, al·ludides humorísticament pel poeta:

**Sor Tomaseta, el vaixell vol tirar-vos
[dins un pou;
arri, cavallet, camina, vola per la carre-
[tera,
menja la coca de mel dins la maneta
[de l'àngel.
Portes la santa que sap com repiquen
[les campanes'**

Realment, el seu nom estranger tornava a ésser nostre «en un càntic recent de nova gràcia». Però mai més no tornaria a l'illa, a la ciutat, al seu carrer de Sant Llorenç. Quatre mesos abans de morir, se n'acomiadava amb uns versos il·lustres: **A Mallorca, durant la guerra civil**. Tota una honesta tradició de sentiment del paisatge, de ponderació clàssica, de finor i d'elegància lírica, és alçada en pes, molt per damunt d'ella mateixa, gràcies als versos d'aquesta elegia. Els jardins solitaris de Joan Alcover —«jardins com músiques»—, la tardor delicada de Miquel Ferrà, les muntanyes invocant la pluja, clapejades de pins que revinclen per la duresa de la pedra l'arrel poderosa, són presents a l'adéu del poeta. I, segellant-lo, gravant-hi dos versos memorables, la suggestió perenne de la flama:

**Tota la meva vida es lliga a tu,
com en la nit les flames a la fosca.**

Ens trobam davant la fita més alta del retorn. Bartomeu Rosselló-Pòrcel no sols inaugura la poesia insular contemporània, sinó que, per un altre cantó, posa punt final, elevant-la a la més pura i perfecta expressió, a l'herència del simbolisme que havia donat ànima a l'Escola Mallorquina, concretada sobretot en la visió mítica del paisatge, en la complicitat home-naturalesa establerta mitjançant aquella mena de codi secret que és el bodeleria «language des fleurs et des choses muettes». És interessant observar que en aquesta elegia **A Mallorca durant la guerra civil**, la guerra civil, només és present en el títol. La resta no suposa de cap manera una presa d'actituds davant la circumstància ni un afrontament de la realitat; sinó, ben al contrari, la fugida cap a un món d'idilli,

distant i mentider, tal com el mite simbolista reclama, on el poeta cerca l'impossible refugi.

Jo diria que aquests versos d'En Rosselló són l'esplendor final de l'Escola mallorquina, d'aquell mite de la «vida d'or» que Joan Alcover havia plasmat, trenta anys enrera, en el poema La Serra. És veritat que els procediments expressius que utilitza En Rosselló són molt diferents dels que havia emprat Joan Alcover. El mite s'ha sublimat, s'ha abstractitzat en desprendre's de les figures que animaven el paisatge. ha passat —podríem dir— d'anècdota a categoria. Però també En Rosselló, com abans N'Alcover, contempla el paisatge còmplice d'enfora i amb la dolorida consciència de mentir. Tots sabem que a Mallorca, durant la guerra civil, els jardins no hi eren com músiques, ni les virgilianes fumeres delicades decoraven la placidesa de la tardor, ni es cremaven les herbes a turons de caca; sinó que a Mallorca, durant la guerra civil, passaven altres coses.

D'això també en tenia consciència el poeta, i d'aquí pervé l'enorme tensió dramàtica dels seus versos, del seu esforç per salvar, almenys com a mite, tot allò que s'enrunava.

«Veig un home jove i nerviós —ha escrit Salvador Espriu—, molt noble, bo i prou intel·ligent per a semblar senzill... Serví amb rigor una exigent vocació, es conservà fidel a un esperit i a una llengua i fou, enmig de tot, afortunat. Perquè va tenir els millors pares, l'afecte d'un germà, nombrosos amics, la guia i l'aplaudiment de mestres. Evità amb una mort prematura habituals destins de pregadéu o d'espantall... Conegué amb amor els límits de la seva illa i la seva ciutat, somrigué als seus somnis davant una mar perfecta i pagà amb uns quants versos autèntics la vana agitació d'haver viscut».

Amb tot, és impossible de deixar d'imaginar i d'enyorar l'obra que ja no pogué fer el poeta mort a vint-i-quatre anys. Estremeix pensar quin hauria estat el pes d'aquesta obra en la nostra

poesia, en la poesia dels Països Catalans. La vida de Bartomeu Rosselló-Pòrcel no era una vida breu. Però la tragèdia havia planat damunt la terra, i

**entre udols de sang i pols
esdevingué l'aventura.**

Josep Maria LLOMPART

Novetats de l'EDITORIAL MOLL:

***LA LLETRA I L'ESPERIT*, per Miquel Gayà**

***ART I CULTURA*, per Joan Pons Marquès**

***AQUELL VELLEI GENTIL I PULCRE*, per Teresa Pàmies**

***REGIÓ AFÒTICA*, per Pere Gomila**

***FEIXISTES, ROJOS I CAPELLANS*, per Ramiro Reig i Josep Picó**

***PEL RESSORGIMENT POLÍTIC DE MALLORCA*, per Guillem Forteza**

***EL POU*, per Sebastià Mesquida. Premi Ciutat de Manacor**

***ANTOLOGIA*, per Pere Rosselló Bover. Premi Ciutat de Manacor**

Distribució: LLIBRES MALLORCA. Fortuny, 5. Palma.

B. Rosselló-Pòrcel: La formació d'un poeta

per Damià Pons i Pons

L'objectiu d'aquest article és analitzar la prehistòria poètica i intel·lectual de Bartomeu Rosselló-Pòrcel a la qual correspon el seu treball d'abans de la publicació de **Nou Poemes** (1933) i **Quadern de Sonets** (1934). Malgrat els materials d'aquesta etapa siguin del tot secundaris dins el conjunt vàlid de la seva obra tenen un interès notable per tal com ens serveixen per reconstruir el seu procés formatiu i, al mateix temps, perquè ja ens retraten una personalitat de preocupacions múltiples i ens indiquen la serietat de plantejament de la seva tasca. Ens mostren com des d'un primer moment la seva personalitat s'anà estructurant sòlidament, amb plena consciència dels objectius perseguits i dels camins a recórrer per arribar-hi. Són l'exemple d'una maduresa precoç que augurava genialitat.

La reconstrucció dels anys d'aprenentatge del nostre escriptor ha estat feta a partir dels seus textos poètics i de les seves col·laboracions periodístiques. No poder disposar de diaris personals, de notes autobiogràfiques, de dietaris de lectures, d'evocacions testimonials dels seus coneguts o d'una anàlisi del contingut de la seva biblioteca dificulta aconseguir una completa precisió documental i obliga a arriscar-se en la formulació d'algunes hipòtesis.

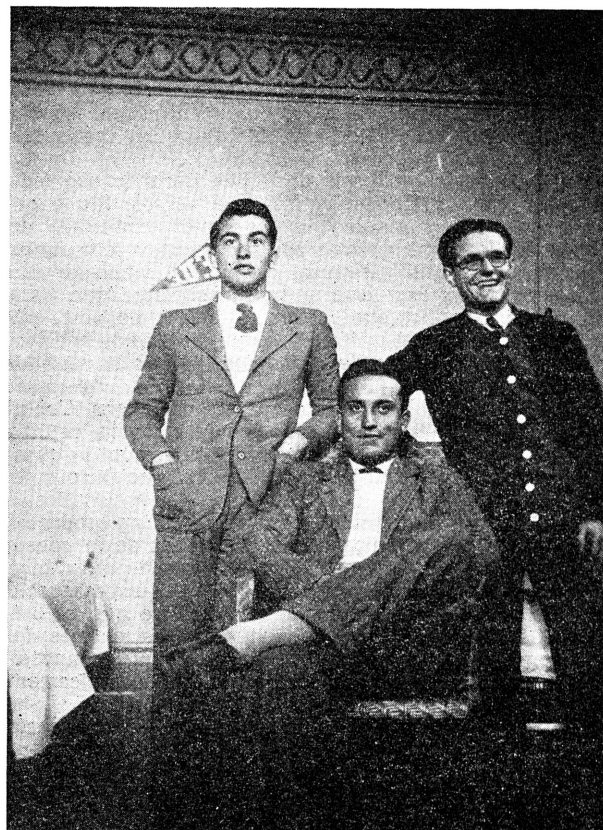
Els escrits que consideram foren publicats entre el 1927 i el 1933. Són 26 poesies que, excloses per l'autor dels seus llibres, foren invalidades i reduïdes a simples provatures, i uns 60 articles, els quals fins avui només molt parcialment han tingut l'atenció que mereixen. Farem un repàs descriptiu de tots aquests textos intentant esbrinar tot el que transcendeix el seu nivell anecdòtic.

1. POESIES

Tract només d'aquells poemes que l'autor deixà fora dels seus tres llibres publicats. Interessen lògicament no pels seus valors intrínsecs sinó per tal com ens suggereixen unes lectures, unes preferències estètiques, unes embrionàries actituds intel·lectuals, una formació. En definitiva, són sobretot exercicis d'aprenentatge que ens indiquen la gran capacitat d'assimilació de la tradició literària que B. Rosselló-Pòrcel posseïa. Fins avui, únicament Miquel Dolç ha estudiat una part d'aquestes poesies (**Un Rosselló-Pòrcel, inèdit**, dins **Cap d'Any, 1964** Raixa), concretament les aparegudes a la revista «Luz y Vida».

Les tres primeres poesies que publicà (**Es gigant i sa giganta**, **Dematins palmesans** i **Els soldats passen**) són la mostra d'un costumisme humorístic que deriva de l'assimilació del glosat tradicional i del popularisme festiu de Pere d'Alcàntara Penya. Motius típicament ciutadans —el retrat del pagès i la pagesa que en temps de festes són col·locats al portal de l'ajuntament de Palma, el despertar d'un carrer amb les veus del lleter i del forner, el pas d'un grup de soldats i les diferents reaccions que provoquen entre la gent— expressats en un llenguatge dialectal i viu. Són estampes on aconsegueix captar la vitalitat estrident, cromàtica i un poc caòtica de les barriades urbanes.

Una altra poesia significativa és la titulada **Compança**. Establint un paral·lisme entre la soledat de Jesu-

Drets: B. Rosselló i Gafim (1932)

crist a l'hort de Getsemaní i la del sagrari pretén incitar al despertar del fervor religiós. Un exemple perfectament identificat amb l'estereotip de poesia sagrada, una infra-literatura molt abundant en els centres religiosos als quals en aquella època Rosselló-Pòrcel, com a membre de la «Cruzada del Amor Divino» dels teatins, estava molt lligat.

Fantasia seria un exercici dins la línia d'idealització de la naturalesa característica de l'Escola Mallorquina.

Fins el 1931 només donà a conèixer una poesia més en català. Convé destacar que totes les poesies catalanes foren publicades a «Luz y Vida», una revista de col·legi evidentment molt poc transcendent. En canvi, a «El Día», un periòdic de prestigi i de tiratge considerable, hi publicà totes les castellanes. Síntoma clar de mentalitat diglòssica, molt lògica, d'altra banda, en un allot de 14-15 anys sotmés a un ensenyament estrangeritzador i ocupat en activitats culturals de caràcter religiós-missional: actor de l'obra **Chao**, una apologia de l'evangelització de

l'Orient. Resulta en principi estrany que sigui durant els dos cursos (1928-1929, d'oient, i 1929-30) que assisteix a les classees de literatura comparada que donava Gabriel Alomar a l'Institut quan publica menys en català: només un poema. Aquest fet crec que obliga a qüestionar la indiscutida influència del mestre sobre aquell adolescent poeta. Almenys a matisar-la: l'autor de **La Columna de foc** possiblement li eixamplà els horitzonts literaris i el decantà cap a la tradició del progressisme ideològic però no influí en la clarificació de qüestions concretes com l'ús literari de la pròpia llengua. També convé recordar que Gabriel Alomar llavors era gairebé un escriptor d'expressió només castellana, sobretot un col·laborador de la premsa madrilenya i hispanoamericana.

Les poesies publicades a «El Día» pens que estan totalment determinades per l'assignatura de literatura que cursava. Així, el 1928, influït per la lectura de les recreacions romàntiques del Romancer castellà escriu romanços on ens conta la partida d'un comte cap a les croades o una escena de caça i ho fa emprant expressions medievals. Poesies indubtablement arqueològiques però que, així i tot, tenen una desimboltura atractiva. Aquest mateix any en publica una altra basada en el motiu calderonià de «la vida és somni».

El 1929 és la presència de Rubén Darío lo que més fàcilment pot rastrejar-se en els seus versos. Ritme solemne, referències mitològiques, voluntat explicitada de posseir la bellesa i de dominar la forma, versos llargs i en ocasions quasi paràfrasis del model, vitalisme que sobtadament es trenca amb un toc pessimista. Altra volta uns exercicis poètics que, malgrat el seu mimetisme, ens indiquen una sàgaç capacitat de comprensió i una habilitat poc usual en el maneig dels recursos literaris en un aïllat de la seva edat.

Del 1930 és la seva darrera poesia castellana. L'octubre parteix cap a Barcelona a començar els seus estudis universitaris i allà serà on aclarirà definitivament la qüestió de l'idioma i se catalanitzarà, ja sense vacil·lacions, la seva obra.

Miquel Dolç ha considerat que tota aquesta producció comentada era anacrònica dintre el context de la poesia de l'època. L'observació és del tot encertada però també perfectament explicable: és, ni més ni pus, una traducció de l'anacronisme del programa de literatura que el batxiller B. Rosselló-Pòrcel havia d'estudiar i les lectures del qual li motivaven les seves creacions poètiques. Impossibilitat encara d'ésser creador, escrivia anacrònicament perquè anacrònics eren els estímuls que damunt ell incidien. Si avui aquestes poesies ens mereixen una atenció

no és, evidentment, pel seu valor literari sinó perquè ens assenyalen el camí recorregut, com a lector i com a aprenent de poeta, per aquell jove que, pocs anys més tard, escriuria **Imitació del foc**.

El 1931 publica el que pot ésser considerat el seu primer poema d'interès: **Medallons**. Joaquim M. Bover, escrit prenent com a model la sèrie de sonets **Medallons musicals** de M. dels Sants Oliver. Es una evocació, carregada de simpatia, d'aquell pintoresc erudit del segle XIX.

El 1932 estampa quatre poemes a «La Nostra Terra», un dels quals és **Poques paraules surten de les boques en calma** que encapçalà el volum **Nou Poemes** esdevenint així la primera creació poètica vàlida, segons l'opinió del propi autor. A les darreries d'aquest mateix any publica dues mostres originades en els seus contactes amb M. A. Colomar, un poeta de procedència ultraista que mitjançant una pràctica de depuració i de síntesi s'havia acostat a la poesia pura. A aquests dos poemes incorpora el valor expressiu dels blancs tipogràfics i una tècnica de màxima concisió. Proves escassament afortunades que no tindran una continuïtat. Entre Colomar i Rosselló-Pòrcel possiblement hi hagué un intercanvi profitós: el primer degué aportar una informació dels moviments d'avantguarda i de la literatura estrangera, el segon unes conviccions sòlides sobre l'ús literari del propi idioma que contribuïren a l'intent de Colomar d'aventurar-se a passar del castellà al català.

El 1933 apareix **Nou Poemes**, un volum que prescindia de tots els poemes fins llavors publicats, exceptuant-ne un, i que representava la definitiva trobada amb la tradició contemporània. Aquest llibre marca l'acabament dels temps d'aprenentatge i el seu contingut ja pertany plenament a la història responsable del nostre poeta.

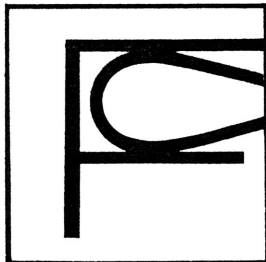
2. ARTICLES

La producció en prosa de Bartomeu Rosselló-Pòrcel està formada quasi exclusivament per articles periodístics. Gairebé tots ells foren publicats a «El Dia», només n'aparegueren uns pocs a la revista «Mirador». Per a comentar-los els he classificats en cinc sèries agrupant-los segons els seus continguts temàtics.

a) La sèrie **Jovellanos y Mallorca**.—Conjunt de set articles («El Dia», 22-VII-1928/23-XI-1928) elaborats a partir de l'assimilació i síntesi de la bibliografia que existia sobre l'illustrat asturià. Relata la seva vida durant els vuit anys de confinament a Mallorca i comenta els seus escrits sobre la nostra illa.

b) La sèrie **Figuras mallorquines del siglo XVIII**. **El Abate Cladera**.—Vuit articles («El Dia», 21-VII-1929/17-XI-

Fotogravats A. Comas

- FOTOGRAVAT
- OFFSET
- DEPARTAMENT DE DIBUIX
- CREACIÓ GRÀFICA
- FOTOGRAFIA INDUSTRIAL
- ARXIU FOTOGRÀFIC
- NYLOPRINT I
- FOTOCOMPOSICIÓ

G/. Emperatriu Eugenia - 1 - D - teléfans. 294650 - 54 - PALMA.

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

1929) on traça la biografia d'aquest afrancesat pobler, relaciona i ressenya breument les seves obres, dibuixa la seva personalitat literària i analitza les seves relacions amb els contemporanis (polèmiques amb Moratín) i amb Mallorca. L'objectiu declarat d'aquests articles era reivindicar la figura de Cristòfor Cladera entre els mallorquins i, a partir d'ell, tot el segle XVIII, època crítica, racionalista, innovadora i reivindicativa, que li mereix totes les simpaties.

D'aquesta preferència pel segle XVIII enfront del XIX tal vegada el contacte i la influència de Gabriel Alomar en pugui ésser la causa.

c) La sèrie **El periodismo en Mallorca**.—Conjunt de vint-i-un articles («El Día», 20-VII-1938/28-IX-1930, 19-VII-1931/27-IX-1931) on estudia la premsa mallorquina del primer terç del XIX. Articles descriptius elaborats a partir d'una observació directa dels materials periodístics i a partir del maneig de les obres sobre la premsa mallorquina de Bover i Pons i Fàbregues.

d) La sèrie formada per tots aquells articles que tracten temes literaris.—Es el grup indubtablement més valuós dels seus treballs periodístics. Comprovem-ho comentant-ne alguns:

— El Pròleg a l'**Antología de poetas mallorquines** («Los Poetas», Madrid, 1930) dedicat a Miquel Costa i Llobera fou reproduït a «El Día» (13-IV-1930). Del poeta de Pollença aplaudeix sobretot la capacitat de sintetitzar l'elegància clàssica amb la senzillesa popular. A l'**Antologia**... selecciona 19 poetes, un d'ells inexplicablement valencià, i 25 poemes, un del valencià. Dels 24, 14 són traduccions del català i 10 havien estat originàriament escrits en castellà. Aquest fet ¿indica que B. Rosselló-Pòrcel encara considerava bilingüe la literatura mallorquina? Pens que sí. I, en aquest cas, seria una prova més que Gabriel Alomar no exercí sobre ell un mestratge de clarificació de qüestions concretes sinó més aviat d'abstracta fascinació intel·lectual. Per altra part, és molt probable que l'encàrrec de preparar l'antologia li arribàs gràcies o a través de Gabriel Alomar i això vol dir que aquest, encara que potser no excessivament, el degué orientar. Altres elements importants d'aquest pròleg (assenyalats per Josep Massot i Muntaner en el seu article **L'antologia de poetes mallorquins de B. Rosselló-Pòrcel**, «Randa», 2) són la consciència de la unitat de la llengua catalana, l'acceptació de la tradició poètica mallorquina i l'abundant nombre de sonets (8) seleccionats.

— A **Quadrado** («El Día», 7-VII-1932) analitza críticament aquest capbare de la nostra Renaixença, reconeixent-li el valor històric del seu paper d'iniciador i de la seva tasca erudita però considerant que la seva obra és totalment morta i ja sense possibilitats de rehabilitació. Les raons que fonamenten el seu judici són ideològiques (ha desaparegut la societat per a la qual va escriure els seus assaigs polítics i morals), artístiques (incapacitat d'expressar emocions i sentiments) i político-cultural (la seva actitud culpable envers l'idioma català i el moviment de la Renaixença: **no colaboró en nuestro Renacimiento**, diu Rosselló). Aquesta visió negativa contrasta amb la clarament apològica oferta l'any següent per Maria Antònia Salvà en un article del número de «La Nostra Terra» dedicat a commemorar el centenari de la Renaixença. Són la mostra de dues concepcions de la cultura i dues ideologies que tipifiquen perspectives històriques difícilment conciliables.

— **El centenari de la Renaixença**, publicat a «Mirador» el 1932 i a «El Día» (1-I-1932), analitza el moviment de la Renaixença destacant la contribució valuosa de Mallorca. Constata, però, el seu fracàs a la nostra illa perquè no aconseguí estendre's més enllà de les minories. Aquest fet fou la causa que la Renaixença a Mallorca no derivàs fins a adquirir un sentit polític de signe nacionalista. Es mostra del tot escèptic quant a la possibilitat de guanyar el temps perdut. «Els intel·lectuals mallorquins —tota la línia, des de «La Palma» fins a «La Nostra Terra», prop d'un segle— cauen, tots, en un mateix defecte. Es tanquen en un clos reduït, limitat. Formen el grup de se-

A popa del «Ciudad de Cádiz»

lecció. L'ambient voltant els desconeix i ells no fan res per acostar-s'hi. Podriem citar molts exemples: el començament de la Renaixença, la tertúlia de J. M.ª Quadrado, més trad el grup fundador de la Societat Arqueològica Lulhiana, i, recents encara, les reunions literàries a casa de Joan Alcover». Una crítica lúcida i oportuna del paper absentista de l'intel·lectual mallorquí dintre la seva societat. En aquells mateixos anys tan favorables de la Segona República tampoc no tingueren cap poder de captació i, fencats dins l'autosuficiència del seu món de minúcies, foren incapaçs de decantar cap a la nostra cultura sectors joves d'escriptors castellanitzats (Robert-Froilà Mas-sanet, Bartomeu Canyelles, els components del Grupo Literario Azul...).

— Dos articles dedicats a la figura de Joaquim Maria Bover: **Bover-Furió** («El Día», 27-XII-1931) i **Inicis de la Renaixença. J. M.ª Bover** («El Día», 10-XII-1933; abans havia estat publicat a «Mirador»). Li fa molts de retrets (estilístics, ideològics, metodològics) però al mateix temps li manifesta simpatia i admiració per haver dedicat tota la seva vida a tasques intel·lectuals, malgrat que amb freqüència intranscendents, i a la investigació de la història i dels homes del seu país.

— **Nuestro siglo XIX: Un figurón** («El Día», 18-IX-1932).—A partir de la lectura d'una biografia del dramaturg Adelardo López de Ayala expressa una personal valoració negativa del segle XIX. De la tònica de mediocritat general només salva i valora positivament els protagonistes dels renaixements regionals, els liberals constitucionalistes, els homes de la I.^a República i uns pocs escriptors (Bécquer, Larra). Acaba constatant que aquestes minories vàlides foren impopulars.

— A altres articles literaris tracta temes de caràcter més convencional (**El pirata Esproncediano, El fin de la dedicatoria**...) o qüestions d'actualitat (la notícia de la publicació del **Dr. Rip** de S. Espriu, l'anunci de la sortida d'una nova revista, el comentari a l'edició de les **Obres Completes** de Ramon Llull publicades a cura de S. Galmés...).

— Articles de contingut divers, el més destacat dels quals és **Orient. 1933. Tres dictadures** («El Día», 31-XII-1933). Ofereix una visió de tres dels països pels quals ha viatjat durant l'estiu, en un creuer per a estudiants pagat pel govern de la República: l'Egipte sotmès al colonialisme britànic, una Turquia forçada per Mustafà Kemal a l'europeïtzació a cops de decret i una filla de Rodes sota domini català. Al llarg de l'escrit hi ha idees nacionalistes expressades, encara que de manera no massa explícita.

3. CONCLUSIONS

A través dels escrits comentats poden localitzar-se un conjunt d'elements significatius que serveixen per a caracteritzar el període de formació de B. Rosselló-Pòrcel i, al mateix temps, assenyalar trets importants de l'etapa posterior del poeta. Sintetitzem els més importants:

— Manifesta una gran capacitat d'assimilació de la tradició poètica i molta habilitat en la pràctica de les més diverses formes i temes. Aquesta qualitat li permetrà, posteriorment, assumir i personalitzar amb naturalitat els grans corrents poètics de la seva època: poesia pura, neo-popularisme, surrealisme, barroquisme...

— Expressa una incondicional admiració pels qui dediquen la seva vida al treball intel·lectual, fins i tot encara que els resultats siguin tan discutibles com en el cas de Bover. També en un dels seus articles trobam explicitada la seva admiració per Miquel dels Sants Oliver, un cas plenament solvent de dedicació intel·lectual.

— La valoració que fa de la premsa com a producte cultural important suposa un positiu afany de superar les esquematitzacions instituïdes i un intent de copsar la totalitat del fenomen cultural, i no estrictament el seu nivell literari, en relació amb el temps històric.

— La seva constant preocupació pel tema de la comunicació entre la selecció (la minoria) i el poble. Segons ell la no resolució d'aquesta qüestió ha estat la causa del fracàs de la Renaixença a Mallorca i de tots els moviments polític-ideològics de signe progressista del XIX a l'Estat Espanyol. La convicció que havien de conciliar-se les minories i el poble l'allunyava de les teories elitistes de l'art intel·lectualitzat i l'acostava a tots aquells escriptors que, partint d'una visió política de la funció de la cultura, cregueren, cap allà els anys 30, que la seva obra havia d'ésser conseqüent amb el seu temps històric i que un dels seus objectius havia d'ésser incidir

sobre la realitat per a modificar-la. La tesi implícita de Rosselló és que només coincidint les minories (intel·lectuals, ideòlegs...) i el poble s'aconseguirà evitar que el passat sempre acabi devorant el futur.

— La seva identificació amb una tradició intel·lectual liberal i crítica (segle XVIII enciclopedista, Jovellanos, l'abat Cjadera, liberals constitucionalistes, I República, Gabriel Alomar...), de la qual durant la maduresa se mostrarà totalment lleial: entusiasme davant la proclamació de la República (tarja enviada a «Gafim» des de les Rambles el dia 14 d'abril), membre destacat de la F.U.E., plena coincidència amb la causa de les classes populars (carta enviada a Gabriel Alomar des de Madrid), soldat republicà...

— La seva actitud crítica capaç de començar a plantejar una revisió del passat cultural (Quadrado, Renaixença...), i la lucidesa en l'anàlisi del propi present (homes de «La Nostra Terra»). A més a més, cal valorar-la dintre un context on la norma era la mútua encensada i la incapacitat d'autocrítica era considerada una virtut.

L'estudi de la prehistòria de Bartomeu Rosselló-Pòrcel ens indica de manera clara que s'estava configurant un intel·lectual plenament modèlic i no només un poeta. Però, com tots sabem, la figura no pogué acabar d'esculpir-se.

DAMIA PONS I PONS

Fajas **Reina** CORSETERIA
J. Masdeu
Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de Mallorca

al servei
de la dona
jove i elegant

dona
corseteria
J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

Ca'n Juan
de S'aigo

Casa fundada l'any 1700

Focolata amb ensaïmades calentes
Gelats i quemullars
Obert tot lo dia

C/. Sans, 10

Tel. 211653

Ciutat

Dossier sobre Ordenació del territori (I)

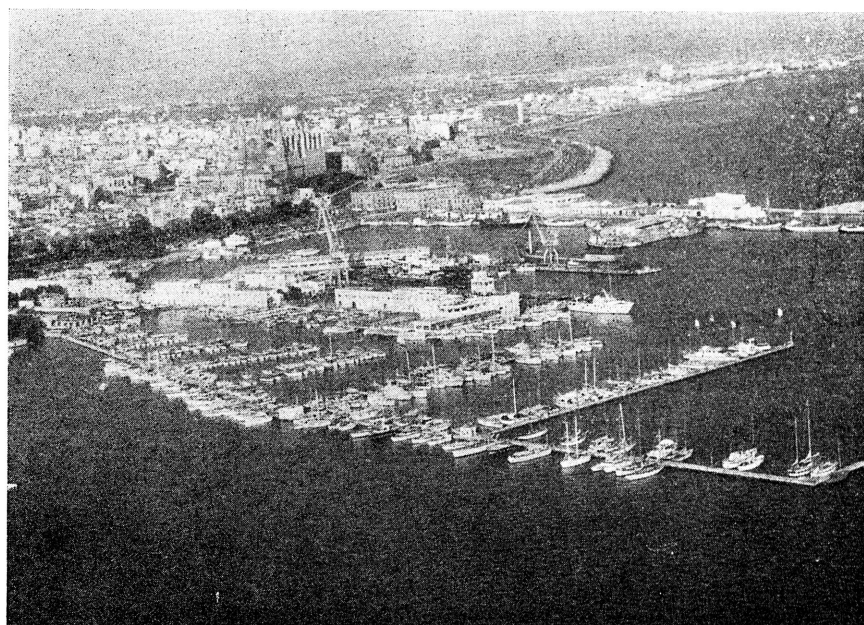
Mallorca: un territori desordenat

per M. Pastor, C. Picornell i A. Quintana

Complexitat del problema

Assistim aquests darrers anys, més que a una organització territorial integradora, a una desorganització de tipus excloent i centralitzat: els diferents òrgans de poder, que són en definitiva els qui realment planifiquen, subordinen les seves accions a fins molt concrets i molt separats, de manera que les possibles alternatives de conjunt no són ni tan sols contemplades. És possible aleshores que hi hagi una política energètica, de transports, plans de descongestió, etc. quasi tot deslligat i per això, en definitiva, perd la seva efectivitat. El possible marc de gestió territorial que suposa un Pla provincial d'urbanisme és sols un nivell d'orientació, perquè fins que no ens demostrin el contrari, planificació social i capitalisme són oposats.

L'ordenació del territori hauria de ser un acostament multidisciplinari, col·lectiu i que es projectàs en el futur a la utilització de l'espai i dels recursos, per així cercar una millor qualitat de la vida sense provocar desequilibris a la natura. L'ordenació del territori, com l'espai o com l'urbanisme, no és un fetixisme —una cosa en si, i que es justifica a si mateixa— sinó que és l'enllaç de problemes diversos i aparentment inconnexos. Ara bé, la seva complexitat no és inherent als fenòmens que estudia, sinó a la dificultat de comprendre els mecanismes de conjunt que tenen com a lloc visible de transformació de les seves contradiccions el territori. És per això, pel fet que l'ordenació territorial no és un fi en si mateix, que la futura planificació que condueixi a reformar les actuals estructures no serà sols una planificació física, sinó que provocarà, o no serà possible, una alteració fonamental de les relacions socials: la propietat del sòl, la xarxa de transports col·lectius, la participació col·lectiva en la gestió del territori, l'organització dels dife-

El port de Ciutat

rents serveis socials, etc. tot dins un sentit de millorar l'aprofitament de l'espai on ens movem.

L'ordenació del territori que s'acompleix a Mallorca respon a instàncies distintes dins de l'estructura econòmica, o sigui, el que es diu organització de l'espai s'ha duit a terme segons interessos diversos i oposats, i ni molt menys, interessos autònoms mallorquins. El govern central de l'Estat espanyol ha aprofitat la cojuntura de les Illes en funció dels seus interessos; en un primer moment per necessitats de divises i per fer «bona cara» a les democràcies occidentals i obrir-se de cap a elles. Aquest interès del govern central consentí, donada la seva particular planificació, el creixement del negoci turístic d'una manera gairebé salvatge i que en darrera instància situa les Illes en

l'òrbita dels interessos dels grans «Tours Operators». Els altres sectors toquen les conseqüències del fet d'organitzar l'economia de les Illes en funció del turisme: l'agricultura es veu empesa per la pressió dels salaris a una evolució accelerada així com la indústria. Tota l'economia roman marcada per l'estacionalitat de les arribades turístiques i d'immigrants. L'oferta d'estades als turistes és un tipus de bé, que pels productes demanats, en primer lloc de consum directe, aprofita la diferència del preu de la força de treball autòctona i després de la importada, en relació als salaris dels països capitalistes occidentals. De tal manera és així que les estades de turistes podrien tal vegada caracteritzar-se com un bé objecte d'un intercanvi desigual.

La «Balearització»

Tot això ha marcat el territori: l'aeroport propicia la construcció de la primera autopista. Les excursions organitzades dels turistes i la proliferació dels autocars és fonamental per la reorganització de la xarxa viària. Les zones turístiques han proliferat de tal manera que basta recordar que a aquest fenomen de **desorganització territorial** se'l classifica ja com un fenomen que cal evitar: la «Balearització».

Així doncs, l'afirmació que la urbanització actual de Mallorca és conseqüència de la industrialització dels països de l'Europa capitalista, és fonamental per entendre com la producció d'un cert tipus d'espai —espai per al lleure— es converteix en el factor bàsic de l'organització del territori mallorquí. Ara bé, la reordenació d'aquest territori no es produeix dins d'un buit, sinó que fricciona i se superposa a unes formes espacials anteriors. Amb altres paraules, quan el turisme imposa un nou tipus d'urbanització, no es troba amb un espai verjo, sino que troba unes formes de poblament i d'ús del sòl amb les que s'haurà d'articular, reorganitzant-les, fent-les desaparèixer o bé —per la seva poca importància en el procés— deixant-les tal com estaven. Aqueixes formes espacials heretades serien essencialment les següents:

1.— Uns nuclis de població on hi vivia la major part dels habitants, inclosos els pagesos. D'aquests nuclis la Ciutat de Mallorca monopolitzava ja la major part de les funcions urbanes. Aquests nuclis són valuoses infraestructures malgrat les transformacions econòmiques experimentades. És important constatar la localització interior de quasi tots ells —excepte Ciutat i Alcúdia que estaven amurades— la qual cosa expressa el perill que venia de la mar i la dedicació predominantment agrària dels seus habitants.

2.— El nucli de la Ciutat de Mallorca, amb una neta tradició de capitalitat i població concentrada predominant i amb unes funcions paral·leles amb aquests atributs: burocràcia, comerç, professionals mitjans, instal·lacions portuàries, aeroport, etc. demostrant una dominació continuada —des de les lluites contra els forans— sobre la resta del territori mallorquí.

3.— Uns determinats nuclis —precisament els únics fora de la Ciutat— que tenien un cert caràcter urbà: Inca, Manacor, Lluçmaior, amb una indústria elemental, però molt important en relació a les altres activitats d'aquests nuclis.

4.— Els espais de producció agrària, importantíssims, per tal com l'agricultura fou fins als anys 50 la

dedicació bàsica de l'illa. Aquests grans espais agraris incloïen tant les àrees d'agricultura i ramaderia extensiva —principalment la Serra de Tramuntana, però també una bona part de la costera— com zones d'agricultura intensiva de secà i de reguiu.

5.— Una xarxa de transports bastant densa en funció de la intensitat de l'ocupació agrària. Carreteres radials amb centre a la Ciutat i una teranyina de camins al Pla que posteriorment s'han convertit en carreteres. A més, les cinc línies de tren que de la Ciutat anaven a Sóller, a Inca-Sa Pobla, a Manacor-Artà, a Felanitx-Santanyí. Aquesta confluència a la capital d'una infraestructura portuària a través de la qual es realitzaven els contactes amb l'exterior, principalment amb la Península, que fornien a l'illa de tots els productes que hi mancaven.

6.— Com una darrera forma d'ocupació de l'espai, original i heretada cal assenyalar les colònies estivals que a l'impuls de la ideologia de la Natura i l'aire lliure de finals del segle XIX i principis del XX, construïren les èlites minoritàries a diferents llocs de Mallorca, gràcies als capitals d'origen tradicional o acumulats amb el comerç i en menor mesura amb la indústria.

A sobre d'aquest espai, caracteritzat pels factors abans esmentats, hi va actuar el turisme, al principi minoritari, però important en tant i que va marcar unes àrees específiques que seran les que després atrauran les instal·lacions enfocades de cap al turisme de masses. És efectivament aquesta casta de turisme la que configura la utilització moderna de l'espai a Mallorca i la que fricciona o s'adapta als diferents factors diguem-ne tradicionals, en funció dels quals s'havia ordenat el territori fins als anys 1950 - 1960.

Macrocefàlia de Ciutat

El primer efecte de l'especialització hotelera és la macrocefàlia de la Ciutat de Mallorca. Juntament amb les activitats de gestió —agències de viatges, promotores immobiliàries, bancs, etc.— les de producció hi han conegut una enorme expansió, aprofitant totes elles les economies externes que una localització a la capital els produïa. Així la seva accessibilitat, el port i l'aeroport són peces claus en la funció dominant de la Ciutat, ja que a través seu es realitza l'entrada de mercaderies i viatgers que després són redistribuïts per tot arreu de l'illa. La concentració d'activitats i població és tan impressionant que la Ciutat de Mallorca detenta el

primer lloc en totes les variables que es vulguin examinar (excepte tal vegada en la indústria sabatera i bijutera). Ara bé, aquesta mateixa concentració, com que produeix problemes de congestió i altres deseconòmies sorgides del seu propi creixement, està provocant una dispersió de les activitats pel seu entorn, provocant així una urbanització progressiva, que és un producte que ha resultat de la prèvia centralització.

Valoració de la costa

Un altre dels efectes del turisme de masses —és a dir de la valoració, entre d'altres béns, de l'espai del lleure com a bé de producció— ha estat la valorització de les localitzacions litorals. En un principi en què les iniciatives privades individuals dominen el fenomen es dona una coincidència entre els interessos dels hotelers i dels propietaris del sòl —que a vegades són una mateixa persona—, però en el moment en què la iniciativa comença a ser detentada per les grans empreses multinacionals de serveis —els tours operators— que controlen el factor fonamental, la demanda, imposen una lògica que podríem sintetitzar, pel que fa als seus efectes espacials en:

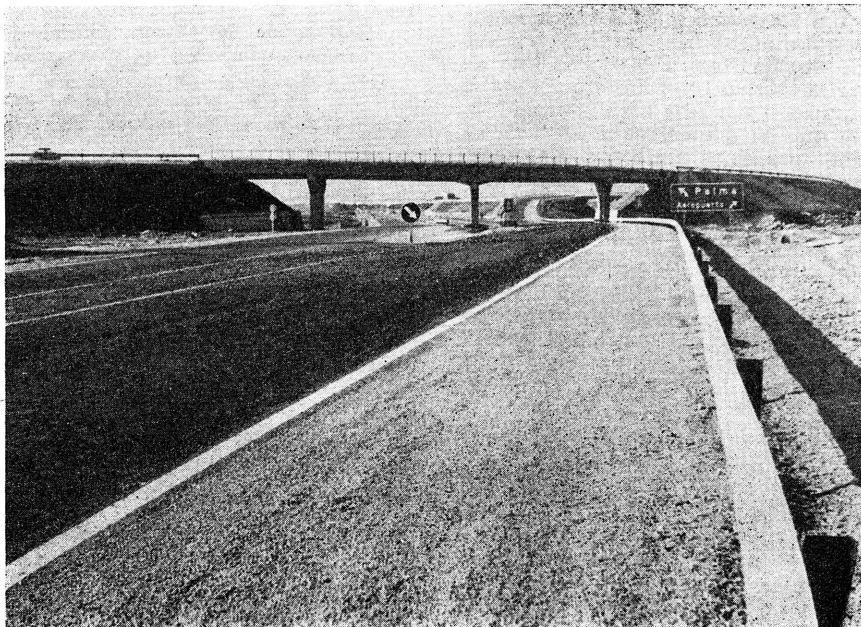
1.— La localització dels grans complexos hotelers depenents dels tours operators ve donada per: la proximitat a la Ciutat o al manco per una accessibilitat al sistema general de transports, una certa dotació d'infraestructures, de tal manera que els costos d'instal·lació siguin mínims; preu barat del sòl; fàcil topografia, per les raons anteriors.

2.— Densificació de les edificacions. Els grans blocs van desfigurant progressivament el paisatge. Del punt anterior es dedueix que l'estratègia dels tours operators no és, ni molt manco, la mateixa que la dels propietaris del sòl —l'objecte dels quals segueix essent la de vendre el major preu possible— així doncs s'aprofitarà l'espai fins al límit. El resultat és ben deplorable.

3.— Com a conseqüència del que hem exposat anteriorment es produeix un procés d'urbanització de la costera mallorquina, de la qual els sectors situats a topografies accessibles presenten una continuïtat quasi absoluta.

Provocació del turisme

Aquests fenòmens esmentats serien morfològicament els més espectaculars per les taques visibles que han deixat sobre el territori. Ara bé, els processos que indirecta-

Autopista de l'Aeroport

ment s'han desencadenat són realment importants. La reestructuració econòmica que el turisme ha imposat, ha provocat als dos altres sectors econòmics:

1.— A l'agricultura: Buida el sector d'una gran part de la força de treball, per mor de la demanda de mà d'obra del sector turístic entre un període que BISSON situa envoltant dels anys 55 - 60. Això empeny els salaris a nivells més alts de molt que a l'agricultura, la qual cosa atraurà la mà d'obra immigrant. Per altra banda, els beneficis del sector turístic tendeixen a ser reinvertits quasi com a consum sumptuari donada l'escassa rendibilitat d'aquestes inversions. Alhora que el buit de la mà d'obra i l'augment dels salaris empenyen cap a una substitució de la força de treball per una major mecanització, que abocarà en un sector relativament modernitzat (sense que això impliqui «competent», per la rendibilitat de les inversions), al costat de la permanència d'altres sistemes de conreus tradicionals arraconats entre la part de la població activa agrària més envellida.

2.— En la indústria cal diferenciar-hi dos sectors: un, que prové de la modernització i creixement d'artesania pre-existent a la invasió estrangera i que dediquen una part important de la seva producció a l'exportació. Encara que cal tenir en compte que aquest creixement fou possible per l'augment de la demanda pel turisme. L'altre, un grup de sub-sectors industrials que crei-

xen **exclusivament** a efectes de subvenir la demanda turística: la construcció i auxiliars o la demanda originada per l'augment de la població —bé sia turística o empleada, que tots tanmateix mengem— i l'augment dels nivells de renda.

A pesar de tot això els nuclis històrics —la Ciutat i els pobles— són de qualsevol manera l'hàbitat dominant, la costera és una zona predominantment de residència secundària, encara que avui en dia als pobles no hi visqui una població totalment agrària, sinó una població dedicada a funcions secundàries o terciàries, localitzades a alguna distància dels seus llocs de residència. La funció dels transports i la xarxa viària és en aquests casos decisiva.

En el cas de la indústria localitzada a la Ciutat —en gran majoria— i als nuclis més urbanitzats, segueix la cojuntura del turisme i la crisi del sector dominant l'arrossegat. Nogensmenys, les deseconòmies generades pel creixement de la Ciutat han motivat que els establiments industrials més significatius canviïn els seus emplaçaments des del centre urbà a la perifèria, seguint la lògica de la proximitat al gran centre de consum i de mà d'obra —proximitat que ve molt condicionada per la xarxa de transport ràpid, les autopistes i el cinturó de ronda— i el baix preu dels solars lluny del casc urbà en el qual s'experimenta un paroxisme especulatiu; així sorgeixen els polígons industrials.

Necessitats reals i ecologia

Aquesta organització de l'espai en funció del fenomen turístic, a part de la perillositat de fonamentar l'economia de l'illa sobre el monoconreu, accentuant la dependència, comença a manifestar contradiccions greus i diverses de les quals n'és un exponent important i manifest el fet que aquest aprofitament al màxim de l'espai del lleure destrueix els valors que la seva propaganda difon: tranquil·litat, soledat, exotisme, aïllament, paisatges nets, etc., s'han transformat progressivament en eixams humans, aigües contaminades, destrucció sistemàtica dels racons més formosos de l'illa; amb una paraula, deteriorització progressiva del medi ambient causa d'aquesta urbanització salvatge al servei dels «charters» que solquen el cel de Mallorca.

Naturalment aquestes contradiccions són el resultat, entre altres coses, que tots els propietaris i especuladors del sòl, que són una part de la classe dominant a nivell local o regional, fan el que més els convé per a obtenir el màxim benefici. I per això la millor situació és la carencia de qualsevol pla d'ordenació que d'alguna manera restrenyi els usos del sòl i proposi unes ordenances. En un moment donat, però, les contradiccions en la desorganització del territori fan que l'Administració redacti un pla. Ara bé, mentre es va redactant les pressions es manifesten: si el pla és de nova redacció, perquè les zones d'ús intensiu caiguin en uns llocs determinats; si és una revisió de pla, perquè es canviïn algunes zonificacions, i, si tot això falla, aleshores s'adifica ràpidament violant totes les ordenances, i els fets consumats són difícils de tornar enrera. Mallorca és un exemple d'aquestes actituds. Això és important perquè sembla que en el futur —al menys el futur més pròxim— l'ordenació del territori vendrà totalment condicionada pels plans provincials o municipals que establiran una zonificació i uns usos del sòl a tot l'espai contemplat. Quan s'ha aprovat el pla general comença una nova etapa. Res serveix fins al moment en què arriben els plans parcials on, a poc a poc, hi apareixen les retxelleres per enfoters'n del pla general. És per això que ara es presenta un moment excepcional pel que fa a la normativa que regirà l'ordenació del territori mallorquí: els plaços per a la revisió del pla d'ordenació urbanística de la Ciutat i el pla provincial està a prop, enguany i l'any que ve. Naturalment les decisions sobre les noves localitzacions futures vendran donades en funció del valor de canvi, i no del valor

d'ús. Així es manifestarà l'especulació de bell nou, com una resultat de la lluita per la dominació de l'espai i la seva explotació pel benefici privat. A més a més d'això hi apareix un nou factor important i a tenir en compte pel pes i la importància que va adquirint: la disminució de la qualitat del medi ambient. Fins ara la lògica que movia totes les opcions sobre l'ordenació del territori estava en funció exclusivament de les necessitats —reals o fictícies— sense que ningú es preocupés per aclarir si existia alguna casta de sòtil per a l'aprofitament, més enllà del qual es provocarien forts desequilibris. Tota gestió que atenyi a la Natura ha d'oïr les seves lleis. Per això avui, abans de prendre decisions sobre l'organització de l'espai s'hauran de realitzar dues tasques investigadores: una sobre les necessitats reals expressades per l'home i una altra de tipus ecològic. Sols es podrà prendre una decisió, després de confrontar aquests dos tipus d'estudis. L'ecologia ha de servir a l'ordenació del territori no per justificar les opcions, sinó per preparar-les i

per negar la viabilitat dels atacs salvatges als equilibris naturals.

Les solucions a les contradiccions manifestades per l'actual ordenació del territori a Mallorca han de ser preses, no per un ministeri de Madrid o per una administració local que ha demostrat el seu fracàs, sinó per unes persones més concretes —que són les que hi viuen— i que han de manifestar l'ús que volen que es faci del seu territori. La descentralització i l'autonomia són per això dues passes endavant per aconseguir-ho, i aturar definitivament una desorganització territorial basada en la lògica del benefici que sorgeix d'empastissar l'illa de formigó i asfalt.

Miquel PASTOR
Climent PICORNELL
Albert QUINTANA

(Del Departament de Geografia
de la Facultat de Filosofia i Lletres
de la Ciutat de Mallorca).

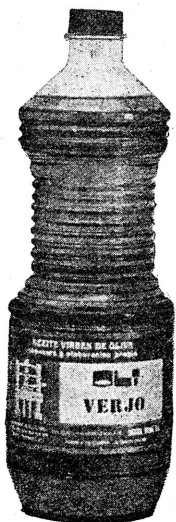
Bibliografia

- BARCELO, B.: *Palma, capital insular*, Butlletí de la Càmera Oficial de Comercio Industria y Navegación, n.º 669, 1970.
- BISSON, J.: *La terre et l'homme aux îles Baléares*, Aix-en-Provence, Edisud, 1977.
- CAPEL, H.: *Morfología urbana y capitalismo en España*, Barcelona, Edit. Los libros de La Frontera, 1975.
- CASTELLS, M.: *La cuestión urbana*, Madrid, Edit. Siglo XXI, 1974.
- GARNIER, J. P.: *Planificación urbana y neocapitalismo*, Barcelona, Edit. Universidad de Barcelona, «Col. Geo-Crítica» n.º 6, 1976.
- GAVIRIA M.: *Campo, urbe y espacio del ocio*, Madrid, Edit. Siglo XXI, 1971.
- HARVEY, D.: *Urbanismo y desigualdad social*, Madrid, Edit. Siglo XXI, 1977.
- MARCO, L.: *Regionalismo y dependencia*, Madrid, Edit. Ayuso, 1977.
- PACINO, D.: *El embrollo ecológico*: Barcelona, Edit. Avance, 1975.
- REMY, J.: *Utilización del espacio, innovación tecnológica y estructura social*, en BERINGUIER, C. et alter: *Urbanismo y práctica política*, Barcelona, 1974, págs. 30-78.

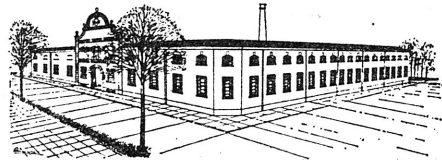
VERJO

s'oli gustós d'abans

encara es fa avui

SLI
CAIMARI

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL

guants

bosses

peces de vestit

i marroquineria en general

Gran Via de Colón - Telèfon 50 19 00

I N C A

Autopista i territori

Per a valorar la problemàtica de l'autopista Ciutat-Inca amb suficient criteri fa falta un doble marc de referència. Un general. L'ordenació del territori, i un de particular: Un sistema integral de transports i comunicacions a nivell de les Illes.

L'organització de l'espai, on vivim els mallorquins, és manifestació de la nostra cultura. El territori és suport de la nostra història i continuïtat física. En ell queden registrades totes les etapes de la planificació dels nostres avantpassats. Els camins romans, les sinies àrabs, els pobles creats per Jaume III, les murades... i també han quedat registrats els últims quaranta anys de dictadura, caracteritzats per la destrucció del nostre paisatge costaner, per la destrucció de la Ciutat de Mallorca, per l'abandonament del camp. Aquest registre dels últims anys té un mot: «Balearització», sinònim de destrucció de l'espai. De la mateixa manera quedarà registrada al territori la planificació actual i el més probable si seguim així és que el procés de «Balearització» continuï.

L'organització del territori respon sempre als interessos de les classes socials dominants a cada moment i per tant les solucions donades als problemes estan en funció dels seus interessos. Es fa, doncs, necessari analitzar aquests interessos.

Per entendre la relació Ordenació del territori-sistema de transports analitzem l'evolució econòmica-política dels països capitalistes en els últims anys i concretament a l'estat espanyol i a Mallorca.

El sistema capitalista evoluciona cap a una fase anomenada «Capitalisme Monopolista de l'Estat», caracteritzada per la concentració econòmica financera, la participació del capital estranger el desenvolupament de les multinacionals, la integració dels sectors econòmics amb els polítics i com a conseqüència la intervenció de l'Estat en els sectors econòmics no rendibles per al capital privat però que sí són necessaris per al funcionament del sistema. Exemples poden ésser la nacionalització dels ferrocarrils, companyies d'aviació, grans empreses deficitàries, la creació de l'INI etc. El capital financer poc a poc es va situant políticament i endega les deformes necessàries per als seus fins. A l'Estat espanyol, als anys 50-60, l'Opus puja al poder i es produeix l'entrada del capital americà, el turisme i sortida dels emigrants. El model territorial que caracteritza aquesta època és el procés de concentració de la població,

Incidents al començament de l'autopista d'Inca

els serveis i la feina a les ciutats. A escala mundial, a l'any 1900 hi havia 11 ciutats de 1 milió d'habitants i es calcula que al 1985 seran 273, amb 17 que pasaran dels 10 milions. Ciutat de Mallorca ha quadruplicat la seva població des del 1900.

Als inicis dels 70 es continua la modificació de la legislació, com la reforma de la llei del sòl, Règim Local, llei d'Autopistes de Peatge, encara que no existeix una coherència ministerial. La política territorial està deslligada de la de transports. Cada ministeri va pel seu cantó i la planificació territorial és competència de molts ministeris. Mort el dictador, s'inicien les reformes amb profunditat del sistema, i comença una fase més coherent del sistema. Exemples l'eliminació del «Movimiento», la creació del Ministeri de Defensa, la creació del Ministeri d'Obres Públiques i Urbanisme.

LA CONCENTRACIÓ A LA CIUTAT I EL CONSEQÜENT ABANDÓ DEL CAMP. CAUSA L'ORIGEN DEL TRÀFEC

L'especulació del sòl a la ciutat fa que es vivendes velles no siguin rendibles per la seva mateixa estructura. Es produeix llavors un procés d'enderrocament i nova construcció de vivendes de luxe, oficines i comerços, bancs etc. Les classes de més baixos

ingressos, van a parar juntament amb els emigrants cap a zones perifèriques a on apareixen barris-dormitoris amb molt pocs serveis. Son Roca, los Almendros, Son Oliva poden ser exemples d'aquesta política. Els seus habitants han d'anar a ciutat per comprar, al metge, al cine, a l'institut, etc. Aquí tenim un dels orígens del tràfec.

El mateix procés es produeix amb les indústries que abandonen el centre especulant amb els solars i traslladant-se a les afores a on el preu del sòl es més econòmic. Els treballadors han d'anar del lloc de vivenda al de treball fent grans recorreguts. Això es repeteix exactament igual amb el col·legis privats, que quasi tots es traslladen cap a la zona de Son Rapinya, la burgesia alta es trasllada cap a zones com Son Vida, etc. De fet tota la ciutat es desmembra poc a poc. A la fi tenim una Ciutat que no és ciutat, sinó que són zones especialitzades. Barris comercials junt a barris residencials rics, barris residencials pobres, zones industrials, zones escolars, zones hospitalàries etc. Tot aquest procés genera tràfec d'un lloc cap a l'altre i, com que els transports públics són dolents, cal utilitzar el vehicle privat.

El desequilibri camp-ciutat produeix el mateix efecte amb les mateixes conseqüències, però agreujat amb la desaparició progressiva del ferrocarril.

Ciutat de Mallorca és una de les capitals més centralistes de l'Estat, el centralisme genera tràfec de l'exterior cap al centre perquè depèn d'ell. El 98 % dels llits hospitalaris, l'únic aeroport, l'únic port important, Mercapalma, els bons cines, teatres, universitat, instituts, etc. són a Ciutat. Els forans hem d'anar a ciutat per a satisfer una sèrie de necessitats.

El tràfec generat per tot aquest procés satura les carreteres i apareixen en les caravanes, els nirvis, els accidents i com es lògic la necessitat de noves carreteres, que milloraran la situació i que permetran situar les fàbriques més lluny, els col·legis més lluny, els barris perifèrics també més lluny i poc a poc també ens animem a anar a viure als pobles i els dels pobles s'animen a anar a treballar a ciutat. Aquest és un procés de mai acabar.

A QUI BENEFICIA EL PROCÉS?

Beneficia els qui han provocat el procés, el capitalisme monopolista. La construcció de l'autopista, afavoreix als grans constructors, poc a poc han vist desaparèixer la construcció de les

autopistes de peatge, les grans preses hidràuliques. Afavoreix als fabricants de ciment, cotxes i tota la indústria auxiliar i també al sòl situat a les sortides de l'autopista. Les grans empreses necessiten subsistir sigui com sigui i per això tenen cada dia millors lligams amb el poder polític per aconseguir el que necessiten.

Amb aquests tipus de política, hem vist com s'ha destruït la ciutat, les costes, s'ha abandonat el camp... Però és aquesta l'única política possible? Es evident que no. Hi ha una política que pot beneficiar tot el poble mallor-

quí i que pot fer que la ciutat sigui ciutat, és ha dir un conjunt homogeni de vivendes, serveis, espais verds, llocs de treball etc. I per altra part que el camp es pugui desenvolupar, així com els seus habitants. D'aquesta manera els transports es reduiran automàticament.

El pla Ribas Piera és un intent de fer ciutat no portat a terme per un ajuntament políticament coherent amb una etapa encara no totalment superada.

Voldria recordar als ciutadans que la majoria dels nostres pobles no te-

nen aigua corrent, ni recollida d'aigües residuals, ni ambulatoris, ni instituts, feina, etc. etc. Si els pobles tinguessin unes infraestructures mínimes és evident que no s'haurien de desplaçar tan sovint a ciutat i no es traslladarien a viure a Ciutat.

L'alternativa que es proposa es anti-concentrària i o per no concentrar no concentra tampoc els beneficis.

Resumint podem fer un quadre, que extrec de la revista ICE, on es mostren les dues alternatives. L'actual anomenada «Dura» i la que es proposa «Blana».

Model actual

Model territorial basat en la concentració-desertització.

Alta divisió del treball i especialització.

Alt consum energètic. Utilització d'energies contaminants.

Especialització espacial. Dependència exterior.

Producció en grans unitats:

Indústria: Grans fàbriques.

Agricultura: Monocultius.

Tècnica basada en alt consum energètic i poca durabilitat del producte.

Activitats terciàries i comercials:

Model proposat

Model basat en la dispersió de la població i feina, aglutinats en petits nuclis.

Baixa divisió del treball i especialització.

Baix consum energètic. Energia solar i eòlica.

Autosuficiència i baixa especialització. No dependència exterior.

Producció en petites unitats.

Indústria: Fàbriques mitges i petites.

Agricultura: Diversificada.

Tècnica basada en baix nivell energètic i alta duració dels productes.

Activitats terciàries i comercials:

BREU ANÀLISI DE LES COMUNICACIONS A MALLORCA

— Comunicacions Marítimes:

Les relacions Mallorca - Menorca s'haurien de realitzar lògicament des del port d'Alcúdia. Per tant caldria potenciar les comunicacions Ciutat-Alcúdia, millorant la carretera com després direm i allargant el tren des de Sa Pobla.

El mateix port d'Alcúdia, podria relacionar l'illa amb la zona nord d'Europa: Marsella, Port Vendres, Barcelona etc.

— Comunicacions aèries:

Seria interessant a llarg termini retirar l'aeroport internacional lluny de la ciutat pel renou, pol·lució i perill que representa.

— Ferrocarrils:

Es un tema molt poc estudiat. En el pla provincial se li dedicava molt poca atenció. Es tema molt complexe i intuïtivament pens que potser caldria reestructurar-lo aprofitant les infraestructures acceptables i convertir-lo en un aerotrén o un monorraíl lleuger.

Es clar que cal dar-li una rendibilitat social i caldria allargar-lo fins al Port d'Alcúdia.

— Comunicacions per carretera:

Aquest és el tema més polèmic. No repetiré els moltíssims arguments en contra de l'autopista. Plantejaré aquí les possibles alternatives al tema. Voldria començar, però, amb una mica d'història del tema. Al tercer pla de desenvolupament (1972-75) feia una sèrie de previsions constructives que

eren: 1) Construcció d'una calçada de les autopistes Ciutat-Inca i Ciutat-Manacor. 2) Construcció del cinturó de Ciutat i 3) Millorament dels accessos a la ciutat. Previsions fetes en una època d'optimisme econòmic i que per sort no s'han realitzat. Ara en plena crisi econòmica s'inicia l'autopista. Decisió que estranya i que es irreversible. En un moment que el ministeri d'obres públiques està en contra d'aquests tipus d'inversions. Esperem que no passi com la famosa II pista de l'aeroport paralitzada quan havia destruït horts de Sant Jordi i un poblat ibèric, mut testimoni d'una planificació incorrecta i despilfarradora.

L'actual carretera Ciutat-Alcúdia és un arbre que té les arrels dins Ciutat i que s'estén des del port de Pollença fins a Son Serra de Marina. Aquesta estructura arbòria podria reforçar-se amb altres eixos clavats dins de la ciutat i podrien esser.

1.—Ciutat - Pòrtol - Santa Eugènia - Biniali - Sencelles - Costitx - Llubí - Muro - Ca'n Picafort - Sa Pobla.

2.—Ciutat - Alaró - Lloseta - Biniàmar - Selva - Moscarí - Campanet - Pollença.

3.—Ciutat - Sineu - Son Serra de Marina.

POSSIBLES ALTERNATIVES A CURT, MIG I LLARG TERMINI.

Les alternatives a curt termini es basen en el millorament i optimització de les actuals infraestructures:

—A) Potenciació de la carretera Ciutat - Sineu - Son Serra.

—B) Potenciació de la carretera Ciutat - Inca - Alcúdia amb tres mesures:

1.—Llevant voltes.

2.—Creació de carrils per vehicles lents a les pujades.

3.—Ampliació a quatre carrils del tram Pont d'Inca - Ciutat.

4.—Creació d'una tercera calçada als trams possibles.

—C) Finalitzar la via de cintura, però no a nivell d'autopista sinó de via urbana ràpida semaforitzada.

Les mesures a mig termini, contemplen les construccions noves com:

A) Allargar i potenciar el tren fins Alcúdia.

B) Potenciar el port d'Alcúdia.

C) Construcció d'una II via de cintura a Ciutat.

D) Construcció de la carretera Ciutat - Alaró - Campanet.

E) Construcció de la carretera Ciutat - Pòrtol - Llubí - Muro - Son Serra.

F) Construcció de la carretera Inca - Manacor.

G) Construcció d'equipaments tècnics i culturals als pobles.

H) Potenciació del camp-regadiu.

I) Potenciació dels transports col·lectius.

Les mesures a llarg termini consistirien en adopció de les tecnologies blanques abans esmentades.

Josep Palau

Un clam popular contra la dàrsena petrolera

per Jaume Carbonero

El problema que, a un moment determinat, ve originat per la presència de la dàrsena, és la necessitat de desembarcar els diferents derivats del petroli que consumim cada vegada més a la nostra illa.

Actualment els vaixells petrolers amarren al disc de ponent i els derivats del petroli són conduïts per tuberies des del punt de desembarcament fins als dipòsits de CAMPSA a Porto Pi, just devora el Palau de Marivent.

Hom fa qüestió de la capacitat i sobretot de la situació dels actuals dipòsits que ja en el Pla general de Palma, redactat per Ribas Piera, i que és aprovat pel maig del 73, són situats devora Son Ferriol i l'Aeroport, on hi ha un gran consum de combustible.

L'abastiment a l'aeroport es realitza actualment per mitjà de camions cisterna que, carregats fins a dalt, travessen continuament el passeig marítim.

Per acostar el punt de descarregament als futurs dipòsits, hom diu que sorgeix la dàrsena.

Pel juliol del 71 apareix un pantalà que és informat favorablement per l'ajuntament en agost. Pel juliol del 75 es presenta a informació pública el projecte de la dàrsena que per l'agost d'aquell any rep la impugnació del COACB. Aquesta volta l'informe de l'ajuntament és ambigu, encara que en línies generals no s'oposava explícitament al projecte.

La forma en què es dona resposta a una problemàtica real és la típica de la situació política anterior, en la qual el centralisme, les diferents competències sobre el plantejament, la manca d'una visió global i totalitzadora d'aquest, l'absència absoluta de participació i control ciutadà i l'intent, ben a l'ús, del capitalisme espanyol d'aconseguir implicacions de tot ordre que poguessin generar-se de tals actuacions, han portat a una situació urbanística caòtica.

No cal insistir en com tots aquests aspectes s'han reflexat a la nostra illa. La realitat quotidiana ens els demostra. És interessant constatar com tots ells es repeteixen en l'intent de construcció de la dàrsena. El plantejament ha estat durant aquests anys més un expedient de legalització d'actuacions urbanístiques ja consumades, que un mecanisme previsor de possibilitats a llarg termini.

Si bé és cert, com s'ha dit, que els futurs dipò-

sits són prevists en el Pla General d'Ordenació de Palma, ni la construcció de la dàrsena, ni la seva situació ni les implicacions urbanístiques que generaria són recollides per aquest.

Es tracta d'una superposició de competències, gràcies a la qual, botant per damunt de la lletra i l'esperit de la Llei del Sòl, s'actuaria en una localització ben significativa de Palma sense comptar en absolut amb el mecanisme que regula des del punt de vista urbanístic tot el desenvolupament i creixement de la ciutat.

De la mateixa manera que en fer l'autopista davant les muralles i no realitzar totalment la via de cintura prevista en el Pla General, el Passeig marítim esdevenia una autopista urbana amb la consegüent degradació del seu entorn físic, la qual cosa duu com a conseqüència la fallida d'una sèrie d'hotels i comerços, i la baixada dels preus de les caferies que hi confronten, la construcció de la dàrsena no sols seria un fet en si mateix, sinó que duria un llarg rosari d'implicacions que no estan estudiades o no s'expliquen.

I la primera d'aquestes conseqüències seria per al Molinar, barri mariner que es troba situat entre el Portitxol i la desembocadura del torrent Gros, que també és prevista com a desembocadura de la dàrsena.

El Molinar quedaria entre la dàrsena i el casc de Ciutat, inclòs dins el superport que la dàrsena originaria, exposat i possiblement víctima d'una àmplia operació especulativa que, amb l'excusa de la dàrsena, intentaria canviar l'aprofitament i ús del sòl del Molinar per a assolir uns beneficis majors. Aquesta operació, talment com la degradació de la costa, per la contaminació i l'estancament de la mar que inevitablement es produiria, han estat denunciades repetidament pels veïns del Molinar.

Les implicacions ecològiques tampoc no s'expliquen. La interrupció de corrents marins, la contaminació per residus, la possibilitat d'una avaria, suposen factors que han estat denunciats des de fonts competents com impactes ecològics greus que farien perillar l'entorn de l'establiment turístic-hoteler de l'Arenal, i de tota la badia.

És convenient recordar que les bases ecològiques per a l'ordenació del territori són prioritàries en aquest cas. La planificació i ordenació del territori podem beneficiar-se de l'anàlisi sistemàtica dels impactes produïts per localitzacions d'indústries, vies de comunicació, etc. Si hom posseeix informació ecològica suficient, que és l'única resposta dels ecosistemes a les distintes intervencions, hom pot comparar localitzacions alternatives que contempnen distints punts del territori des del punt de vista d'impactes i costos socials.

D'aquesta manera és possible comparar els danys potencials que produiria el mateix assentament en diferents punts.

No sembla que en aqueix cas l'estudi d'aquests factors hagi donat com a conseqüència la localització proposada.

Cal assenyalar darrerament que tota aquesta falta de previsió urbanística i ecològica ha anat acompanyada d'absència de participació ciutadana.

La realització del plantejament d'esquena a la societat, sense cap participació, ha estat la constant imposada pels organismes competents durant aquests anys.

Els períodes d'informació pública han estat, segons l'Administració, les vies per què els ciutadans han pogut participar en el plantejament.

No deixa de ser una ironia. Només han pogut accedir a aquests períodes els qui tenen el BOP i el BOE, on es publiquen el començ i la duració de la informació pública. Amb l'única alternativa de presentar unes al·legacions, i en el cas de no ser ateses, cal emprendre recursos arduos contra l'Administració. Participar, endemés, no és només donar opinió, sinó responsabilitzar-se, controlar les decisions.

Aquesta falta de participació, i no diguem de control, han estat agreujats en aquest cas pel centralisme que suposa l'aprovació del projecte per l'organisme competent de Madrid.

«No a la Dàrsena de Madrid», hom podia llegir a una pancarta que encapçalava la marxa que els veïns del Molinar feren des del seu barri fins a la junta d'obres del port, exigint que la dàrsena no fos aprovada.

Hi ha hagut altres accions. Tres taules rodones on, amb absoluta unanimitat, hi ha hagut oposició a la dàrsena. Representants de distints estaments socials, polítics i tècnics de l'illa han brandat arguments prou contundents en contra.

En resum, el projecte de la dàrsena des del punt de vista urbanístic no s'aguanta.

Es una realitat que tenim un problema d'alt consum de combustible importat a l'illa, i que els dipòsits actuals de CAMPSA estan mal localitzats, i que els camions-cisterna són un perill.

Però a tota aquesta problemàtica, l'única forma coherent de donar-li resposta rau en la recerca d'alternatives a llarg termini, enfocades des del punt de vista de Mallorca i amb l'objectiu, endemés, de reduir el desequilibri territorial i ambiental que patim.

S'imposa, doncs, un debat d'abast amplíssim amb totes les forces que són presents a l'illa, on l'ordenació del territori es contempli en la seva totalitat i les solucions servesquin per assolir objectius a llarg termini.

Tal volta la redacció del pròxim pla de coordinació territorial podria ser un bon punt de partida.

JAUME CARBONERO

La nostra revista i l'ordenació del territori

Articles publicats a LLUC

Sobre la reforma interior de Palma, M. Fullana, *Lluc* n.º 592-3 (Juliol-Agost 70).
El pla Ribas-Piera, F. Otero i Ignasi Tarrida, *Lluc* n.º 598 (Gener 71).
Temes urbans, Antoni-Ignasi Alomar, *Lluc* n.º 608 (Novembre 71).
Temes urbans, Antoni-Ignasi Alomar, *Lluc* n.º 611 (Febrer 72).
El mal denominat «Parc» de Mar, Pere Nicolau i Bover, *Lluc* n.º 625 (Abril 73).
De re urbana (1), Albert Quintana Peñuela, *Lluc* n.º 633 (Gener 74).
Informe sobre urbanització a l'albufera del Grau (Menorca), (És una nota) *Lluc* n.º 634 (Febrer 74).
Consum, societat i benestar. Reflexions sobre el problema de l'energia a les Balears, Felícia Fuster i Jaume, *Lluc* n.º 634 (Febrer 74).
Se salvarà l'albufera d'es Grau, A. Murillo, *Lluc* n.º 636 (Abril 74).
De re urbana (2), Albert Quintana Peñuela, *Lluc* n.º 637 (Maig 74).
De re urbana (i 3), Albert Quintana Peñuela, *Lluc* n.º 643 (Desembre 74).
Aproximació a la problemàtica dels nous barris, Celestí Alomar *Lluc* n.º 646 (Març 75).
El barraquisme de ciutat, Sebastià Verd, *Lluc* n.º 646 (Març 75).

El problema de la vivenda en la societat de consum, Joana Roca, *Lluc* n.º 646 (Març 75).
Sant Jordi, un suburbi rural, Miquel Mut, *Lluc* n.º 646 (Març 75).
Parc de la Mar: símbol o ridícul?, Sebastià Verd, *Lluc* n.º 651 (Setembre 75).
El Puig de Sant Pere: moltes coses en joc, Xavier Vidal-Folch, *Lluc* n.º 653 (Novembre 75).
Balears, propietat col·lectiva, Damià Duran i Jaume, *Lluc* n.º 655 (Gener 76).
La cultura naturalística balear, Guillem Mateu, *Lluc* n.º 658 (Abril 76).
La serra de Mallorca: opinions sobre el projecte de la seva projecció econòmica, Miquel Rayó Ferrer, *Lluc* n.º 658 (Abril 76).
Espai rural i espai agrari a Mallorca, Albert Quintana Peñuela, *Lluc* n.º 661 (Juliol-Agost 76).
La gestió de la Natura, Miquel Rayó Ferrer *Lluc* n.º 667 (Febrer 77).
La geografia de Mallorca i el franquisme, Albert Quintana Peñuela, *Lluc* n.º 670 (Maig 77).
Per una divisió territorial de Mallorca, Bartomeu Barceló *Lluc* n.º 675 (Nov. 77).
Ciutat de Mallorca: passat i futur, Sebastià Verd, *Lluc* n.º 675 (Nov. 77).

Guillem Mateu

Pol·lució marina a Balears

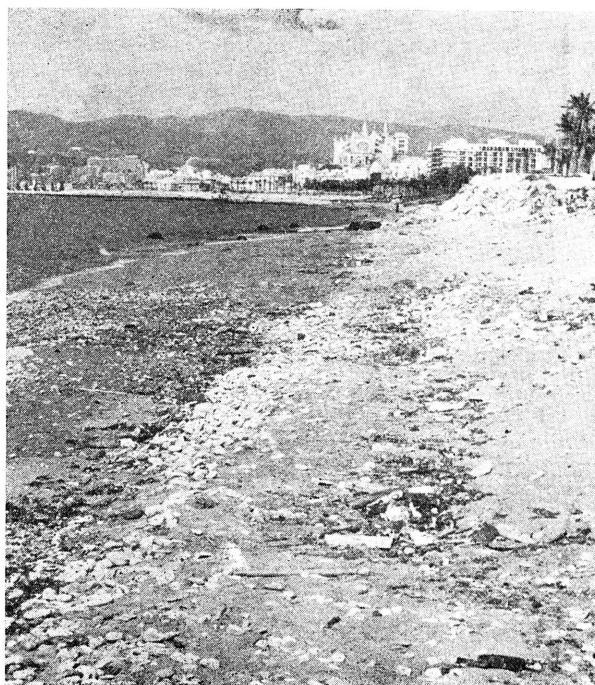
Pol·lució, contaminació, destrucció de la Natura són mots emprats pertot arreu amb so de guerra contra la present societat buida i consumista que furtivament trabuca el carro dels pots i les llaunes a la vora dels camins o vessa les latrines del emissaris hotelers a la vora del mar.

Els grups ecologistes s'han anat organitzant, sobretot dins el jovent, amb una nova manera d'esser i de pensar basada en uns principis o màximes inconformistes que segueixen uns amb coneixement de causa i altres duits pel corrent. I és que hi ha unes malalties a la generació actual que no estan en els quadres clínics tradicionals. Unes noves formes d'agressió humana a la Natura que tenen per resposta tipus nous d'infeccions virals i bacteriològiques i catastròfiques contaminacions químiques del medi biològic que a països tan castigats pels efectes genètics dels elements radiactius com és el Japó, han estat anomenats la «tercera bomba atòmica».

I encara que no sia aquesta contaminació industrial la del metilmercuri de les fàbriques de plàstics al Japó o dels residus de cadmi dins les aigües dels seus cultius d'arròs, a Balears també hi ha aquestes petites «marees negres» que s'estenen com a xerxes bituminoses dins els nostres ports comercials i esportius i que si no tenen uns efectes tan desoladors com les grans i avui repetides «marees negres» de l'Amoco - Càdiz, a les costes de Bretanya i Normandia, però van convertint a poc a poc aquests nuclis costers amb focus de contaminació. I això per dos motius principals: l'un perquè es van acumulant unes quantitats de matèria orgànica, fecal i industrial, als fons d'aquests ports que traspassen la capacitat de transport i d'assimilació dels processos naturals, consumint tal quantitat d'oxigen en la seva descomposició que els fons es torna anaeròbic i sense capacitat de vida, mentre la part superficial de les aigües, que podrien rebre l'oxigen atmosfèric, està coberta per aquesta pel·lícula de carburants i lubricants impenetrables a l'aire. L'altre motiu és la falta de renovació horitzontal i vertical de les aigües estancades entre martells i espigons fitorats de norais per a les embarcacions. És a dir que davant tot això el concepte de contaminació ja no és simplement científic, és més bé jurídic i lligat a unes concentracions humanes que sia per incultura o per interessos creats no respecten les lleis indispensables de l'equilibri ecològic.

DESTRUCCIÓ I CONTAMINACIÓ

Dos fets generalment no divorciats i que aquí a Balears han acampat ben amples aquests darrers vint anys. Basta veure el «gamberrisme» ecològic de Santa Ponça amb totes les benediccions municipals i el que era aquell idíl·lic refugi de barcaroles als peus de la Creu de la Reconquesta. I vet aquí que ja teniu un rimbombant port esportiu a on s'han menyspreat olímpicament (i fixau-vos amb l'atletisme d'aquesta paraula) els elementals valors històrics d'un poble i

La nostra mar bruta

s'han sepultat dins el ciment i la macada els indrets més harmònics de la seva natura.

I lo trist de tot això és que aquests desgavells no tenen cura. Perque així com el mar té una gran capacitat d'autodepuració, la nostra societat té per desgràcia una gran facilitat per destruir de forma irreversible la línia de costa amb nous ports esportius o construir damunt l'arena de la platja grans gàbies de ciment, que en diuen hotels, on com a la Cala de Sant Vicenç o a Cala Galdana, abans sols hi anaves per recollir qualque endemisme vegetal.

ALGUNS EXEMPLES DE CONTAMINACIÓ MARINA A BALEARS

A mesura que s'han creat nous centres de migració de treball i les concentracions turístiques litorals han augmentat, uns nous focus de contaminació marina han sorgit a les Illes que han estat molt fàcils de detectar.

En primer lloc el grau de contaminació és tan gran al Port de Palma i al Port de Maó que, allà on fa uns 25 anys, de nit, hi bellugaven els dinoflagelats indicadors de transparència, ara un vel de petroli cobreix les aigües estancades damunt un fons podrit i ofegat on sols es reproduïxen les bacteries fecals de tipus coliforme. Precisament nosaltres emprant els Foraminífers actuals com a organismes indicadors de pol·lució hem obtingut al Port de Maó uns graus de contaminació que s'han comparat després al nivells contaminats d'unes indústries de fertilitzants de la Badia de Goa, a l'Índia.

I cada dia no cal donar moltes passes per veure les bimbolles de sulfidric dels fons fangosos propers al Club de Mar i a Ca'n Barberà, a la Badia de Ciutat, quan la draga de «Obres de Port» treu aquells fangs fètidus i podrits o les carcasses hi tiren grans blocs de ciment i pedres per abastir nous amaraments. Així dins unes aigües mortes i plenes de pe-

troli, plàstics i merda, les més sofisticades embarcacions d'esport i esplai no poden reflexar-s'hi però sí crec que reflexen el nivell d'una societat buida i consumista i que viu d'espatles a la natura. I ja que moltes vitualles avui dia es conserven plasticades, no és estrany que els plàstics no degradables s'acumulin no sols dins els ports, badies i cales sinó que arriben a les profunditats d'altamar, donada la seva facilitat de transport. Així podem recordar aquella pesca amb el «Cornide de Saavedra», a unes 40 milles al sur de Formentera. Després d'una hora d'arrossegar les xerxes, aparagueren plenes de botelles i bidonets de plàstics que encara duïen vestigis dels proveïdors d'aigua, olis o detergents. I segurament que serien plàstics d'aquests tipus els que es varen enredar amb l'hèlix de l'hidroala «Princesa de las Olas» amb el seu intent de alleugerir el transport de turistes de Palma a Eivissa.

Quan fa uns pocs anys vàrem sobrevolar amb una petita avioneta les costes de ponent de Mallorca observarem que ran dels nuclis d'allotjaments turístics de Santa Ponça, Magalluf, Palma Nova, etc., unes taques verdoses damunt la superfície de les aigües litorals que ens donaven els indrets on arribaven els emissors de les aigües residuals. Haurien pogut ésser praderes submarines de Posidònia, però el canvi de forma de les taques i el seu color ens indicava un focus de contaminació fecal i no una fitocenosis o comunitat vegetal.

CONTAMINACIÓ I SUBSISTÈNCIA

A escala mundial, és interessant de veure que les zones més contaminades són aquelles on el nivell industrial és més alt. Així Alemanya Federal, el Japó, Noramèrica, etc. Aquí a Balears, tret del cianur potàsic del Port de Maó procedent de la seva indústria bisutera i malgrat la seva gran toxicitat damunt els peixos, els productes químics residuals no causaran per ara cap mortandat general a les nostres costes, donada la poca eferescència pròpiament industrial. Aquí manipulam i distribuïm difícilment partim de matèries primes.

Ara per ara vivim del turisme i de la nostra malparada agricultura. I també, no pensava dir-ho, de la pesca. Ah! I quina pesca! Amb excés de bous i gambes i de cada any minvades les pesqueres, l'horitzó del pescador és cada vegada més negre. I no diguem res del que pensa el pagès davant els projectes d'autopistes per damunt els seus cortons! I és que a les Illes, i pertot arreu, la sintonia dels economistes, tecnòcrates i polítics amb els interessos del

poble és tan difícil que hom arriba a pensar que sols els pobres són honrats.

Es clar que a nous temps, noves solucions. I davant la manca d'instal·lacions adequades dels grans nuclis urbans i turístics de Palma-Calvià, Pollença-Alcúdia, Eivissa-Sant Antoni, Maó, etc.) amb el contingut orgànic de tipus fecal i amb els productes detergents de les aigües residuals per damunt del nivell de transport i d'assimilació marines, convendria pensar si ens hem menjat els ous i també hem mort la gallina del turisme. I com a fills de traginers i mercaders estam cavil·lant com seguirem fent un duro damunt aquests turistes que no gasten els deu reals.

CONTAMINACIÓ, CASINOS I PORTS ESPORTIUS

Els grups ecologistes tenen raó denunciant una societat que ha fet tants d'estropicis contra la natura, aquí a Balears. I tot això amb tants de silencis complicitaris de l'Administració, mentre els especuladors han fet la seva. I ara ens volen penjar el reclam dels casinos i ports esportius a veure si donaran amb un turisme més qualificat!

Però per afavorir tot això, un mínim de regles ecològiques s'han de observar per damunt els interessos creats o per crear. Uns bons estudis geomorfològics i sedimentològics a la línia de costa per veure on els materials són desgastats i on són acaramullats pels corrents. Unes recerques damunt l'hidrodinàmica marina per evitar l'atascament de les aigües, si no volen que sien focus de contaminació i putrefacció per manca de moviments horitzontals o verticals. Una depuració dels residus domèstics i fecals per evitar les infeccions o agressions víriques o bacterials als qui es banyen a les nostres platjes. Un rigorós control damunt els plàstics no degradables que des de les embarcacions o les poblacions costeres són tirats al mar com si fos el «lloc comú» de tothom. Unes serioses i periòdiques anàlisis bacteriològiques a les zones de contaminació del voltant de les Illes i, com han fet a França, servint al públic els mapes amb els nuclis turístics i el seu variable grau de contaminació en base sobre tot el nombre de bacteries fecals de tipus coliforme que es reproduïxen dins el fang orgànic dels nostres ports i badies i formen part de l'aliment detrític del seu marisc. Així es podrien evitar els casos de disenteria bacilar o de febres tifòides a les nostres costes, molt perjudicials a la capriciosa migració turística, malgrat el reclam dels casinos i dels ports esportius i els crits d'alerta dels grups ecologistes.

GUILLEM MATEU

4 Gats
Galeria d'Art

c/. sant sebastià, 2 i 3
tel. 22 64 93
ciutat de mallorca

David Hockney

9 maig

En preparació

Miró a Mallorca

Les comarques: el camí cap a un poder popular

per Xavier Garcia-Cassanyes

Amb totes les reserves que aquest raonament pugui suscitar i tenint present que el tema és suficientment polèmic com perquè no es puguin fer asseveracions contundents, aquest article solament pretén d'esbrinar un horitzó previsible/imprevisible cap a on es dirigeix el nostre futur.

Quan una societat(1) es troba en una situació greu de la vida social, en què el curs dels esdeveniments ha assolit un punt en què el canvi és imminent, i en què la capacitat de control social és incerta, aleshores ha esclatat la crisi. La crisi (social), doncs, és el punt d'inflexió on s'evidencia que un model determinat d'estructura organitzativa a nivell de societat entra en contradicció amb els propis components de la vida social als quals ha de respondre. Si som exigents en l'anàlisi de les crisis de la humanitat, ens adonarem que crisis, en el sentit propi de la paraula n'hi ha hagut poques, i que la darrera vindria definida per les revolucions burgeses contra l'ordre feudal.

Després que a la segona meitat del segle divuit la burgesia accedís al control del poder polític a través de les revolucions industrials anglesa, americana i francesa, culminant així un llarg procés que s'havia iniciat a las darreries de l'Edat Mitjana, la societat basada en el sistema capitalista està entrant en crisi amb els propis conceptes que la impulsen(2).

Les revolucions burgeses institucionalitzaren un sistema de valors culturals, dominats o presidits pel concepte de benefici econòmic legitimant el «neg-oci» enfront del menyspreu amb què era considerat per part sobretot de l'Església(3) i l'Aristocràcia. Però aquesta assumpció del paper de protagonista de la història li serà donat a través d'un període llarg de temps, en què la ideologia burgesa s'anirà formulant amb la mesura que augmenta el seu pes dins la gestió econòmica. De fet, durant les primers fases de la formació de la burgesia, aquesta no tindria consciència de pertànyer a una classe distinta. Ho diu així H. Pirenne: «El burgès pertany a un estat particular, estat pla. És una classe d'excepció sense esperit de classe». Per aquesta mateixa raó no podrà formular una teoria política per oferir com alternativa al sistema feudal fins segles més tard, i haurà de conformar-se «en intentar d'aconseguir el màxim de llibertat d'acció possible dins dels marges d'un ordre establert de tipus feudal que no gosa desafiar» J. Dhont. El renaixement i la formació de capitals i el finançament d'operacions de gran envergadura, suposarà la consolidació de la burgesia com a classe econòmica diferenciada i que freqüentment acudirà en ajut de la reialesa que recolzarà en les seves campanyes militars amb la contrapartida d'avantatges en les explotacions comercials. La importància creixent de la burgesia culminarà en la segona meitat del segle divuit, M. Dobb, ho expresa així: «A finals del s.

Distribució de les minories nacionals a l'Europa Occidental: 1-Alba (Escòcia). 2-Fryslân (Frisia). 3-Cymru (País de Gal·les). 4-Kernow (Cornú). 5-Breizh (Bretanya). 6-Galícia (Galícia). 7-Euskadi (País Basc). 8-Occitània. 9-Friül (Friül). 10-Sardínia (Sardenya). 11-Paisos Catalans.

(2) A Gorz, analitza les contradiccions del sistema capitalista assenyalant-ne: «1) Contradicció entre el cost creixent de la força de treball socialment necessari (per causa fonamental de la major duració i encariment de la formació de treballadors) i la tendència a imposar a la societat que prengui al seu càrrec aquest cost social. 2) Contradicció entre la naturalesa i el nivell de formació que exigeix el desenrotllament de les forces productives i la naturalesa i el nivell de formació que exigeix, des del punt de vista de la patronal, el manteniment de les relacions jeràrquiques a l'empresa i com correlatiu d'elles a les relacions de producció a la societat. 3) Contradicció entre l'autonomia creixent, real i virtual, del treball productiu i el seu estatut de subordinat en el sí de l'empresa i de la societat capitalista.»

(3) L'ètica cristiana tradicional tendia a considerar la riquesa com a una variable que venia donada a cada individu per la providència sense que, quasi bé, hom no pogués modificar aquesta situació. Marx Weber, ha estudiat la influència de l'ètica protestant en l'evolució de l'esperit del capitalisme. El fet que les doctrines protestants veïessin en l'activitat professional l'acompliment dels desitjos de la voluntat divina d'acord amb un esperit social, en què el triomf professional-econòmic serà considerat com a una gratificació de Déu a l'esforç personal.

(1) Aquí, tant és que considerem el mot societat en un sentit estricte (societat mallorquina, per exemple) o en sentit ampli (societat occidental).

XVIII apareix una nova secció(4) de la classe burgesa: una classe de capitals industrials, els interessos dels quals estaven en contra del sistema vigent establert pels interessos agrícoles i comercials de l'aristocràcia conservadora».

Aquesta nova secció imposarà el concepte «d'ordre natural» en contra de l'antic «d'Ordre autoritari» representants pels impostos, codis i sancions. El nou ordre entrarà en contradicció amb els impediments de qualsevol tipus que s'oposi o dificulti l'establiment del nou ordre «natural». En definitiva, calia adaptar una societat arcaica segons la valoració del nou ordre, perquè possibilités la consolidació del sistema econòmic propugnat per la burgesia.

El capitalisme industrial amb la producció en sèrie amb l'acumulació d'estocs, tindrà necessitat d'una organització de comercialització de mercaderies i en darrera instància d'un mercat comprador suficient. Això comporta dues vessants, per un costat la noció de mercat lliure i en segon terme, d'espai mínim (on poder desenrotllar-se amb certes garanties de no competència). Així el «nacionalisme» serà un objectiu (causa/efecte) del nou ordre. E. J. Hobswan, comenta en aquest sentit, l'aparició d'un poema alemany d'abans de la unificació en què es lloava el nacionalisme alemany a partir dels avantatges de la unitat comercial, realment «un genuí sentit de la unitat nacional a través de la unitat aduanera».

Efectivament el nacionalisme burgès serà un nacionalisme fet a la mida de les necessitats d'aquesta classe social. Serà un nacionalisme concebut a partir de l'elevació de l'Estat a la categoria de «nacional» creant així una nova consciència que sota la categoria de «nacional» arribàs a arraconar les ètnies nacionals reals que formaven (formen) els estats moderns. La sublimació de l'Estat(5) a nació és imprescindible pel desenrotllament del capitalisme, ja que de fet les nacions, o entitats nacionals, que formaven (formen) els estats avançats conservaven residus importants de llurs legislacions pròpies, que havien heretat de l'edat mitjana. Aquestes legislacions (per exemple el dret de tasses que havien d'esser satisfetes per totes les mercaderies que entrassin a una ciutat) complicaven sensiblement el desenrotllament del sistema capitalista.

Si durant l'etapa «nacionalista» del capitalisme l'Estat mitjantçant la uniformitat interior i la protecció aduanera a la seva indústria, permetia el creixement del capitalisme, en un període posterior, en què el capitalisme esdevé financer, i es lliga «internacionalment»(6) en acords i convenis, de cara a la protecció mútua del capital i als repartiments dels espais econòmics (zona d'explotació econòmica), el nacionalisme que en les primeres fases de l'expansió industrial és requerit com a eina imprescindible, ara, és substituït per àmbits més globalitzadors(7) (la CEE per exemple) i la noció d'«Occident» enfront d'un orient més diversificat i una Europa Oriental sota un sistema econòmic en alguna manera diferent de l'occidental(8), conviden a legitimar una concepció de l'ordenació econòmico-social feta a la imatge del capitalisme i en què les nacions-econòmiques d'abans es converteixen en un concepte anacrònic.

Els nous nacionalismes (que de nous no en tenen res, puix són la continuació de les nacions de l'etapa pre-revolució industrial que configuren els estats de les «nacions econòmiques») són la resposta a la contradicció que es manté quan **desapareguda la funció, roman l'òrgan que la feia possible**. Si acceptam que era l'Estat, naturalment en darrera instància, promogut per les necessitats objectives/subjectives de cada moment econòmic, qui marcava la pauta de creixement o desenrotllament del capitalisme(9), i si acceptam que les directrius econòmiques es marquen ara, a nivell internacional, resulta que l'actual funció dels estats com a nacions-econòmiques ha desa-

paregut, limitant-se en els millors del casos, a esser ordenador de l'activitat econòmica a nivell interior, quan no és el portaveu d'aquest mateix capital a nivell internacional, passant a esser fonamentalment un aparell repressiu, (a par naturalment de les altres funcions repressives que té), de protecció del interessos econòmics del capitalisme-internacional i burgès.

Els nous nacionalismes són, així, la contestació a una classe dominant monopolitzadora de l'aparell d'estat, a través del domini dels grans capitals.(10) Els nacionalismes ètnics(11) ajunten dues realitats que els donen el caràcter de revulsiu del «statu quo» de l'estat nacional-burgès. D'una banda l'oposició de l'esquerra política a un estat-nacional d'origen i vocació burgesa que es basa en l'assimilació de cultures distintes per part d'una altra cultura —dominant— que ha estat distorsionada i extrapolada al rol de superior, per servir a una expansió de la classe dominant (imperialista). D'altra costat, l'oposició de les burgesies mitjanes locals a la consideració d'inferiors respecte una altra burgesia «nacional» que actua de dirigent fent jugar a les burgesies locals el paper de delegada o/i lligant-les als interessos del capitalisme nacional d'estat, i internacional, en contra dels interessos econòmics de les pròpies entitats nacionals-ètniques. Aquesta darrera contradicció entre el model econòmic necessari pel desenrotllament d'una regió econòmicament colonitzada, i el model econòmic imposat pels centres de decisió de la metròpoli, fa que altres sectors d'ideologia burgesa, econòmicament proletaritzada per causa de l'explotació colonial, donin suport als moviments d'alliberament(12) nacional.

Si la dinàmica del sistema ens porta a propugnar els nacionalismes d'origen històric enfront de l'artificiositat dels nacionalismes d'origen burgès; si una anàlisi de la riquesa, del limitat dels recursos naturals i del limitat del creixement econòmic del sistema econòmic capitalista, ens imposa un sentit d'ordenament col·lectiu dins d'una ideologia socialista, enfront de la concepció, extremadament, individualista del capitalisme, aleshores hem de considerar que el camí del futur no ha de seguir la tònica seguida fins ara, sinó que haurem de cercar nous canals de control i mecanismes de correcció automàtica del sistema.

ULTIMA HORA

La veu del poble
i dels pobles

La participació de les classes populars(13) en el control i gestió de l'administració pública, a través de la creació d'uns òrgans efectius de fiscalització, serà la mesura més correcta per aturar l'acumulació del poder per part d'una èlite oligarca i a la vegada proporcionarà les possibilitats d'una modificació substancial del sistema. Així, de la mateixa manera que en els inicis «el moviment obrer foren unes organitzacions d'autodefensa, de protesta, de revolució» (E. J. Hobsbawm), ara les societats proletaritzades, a través de l'explotació colonial duita a terme per la classe dirigent de la potència en primera instància opressora, hauran d'organitzar-se per la defensa de llurs interessos econòmics, per la defensa del benestar social de llurs poblacions, en definitiva, per la reconquesta d'un dret nacional arrabassat per la força: el dret a l'autogovern, a la independència, si ve el cas.

Caldrà, doncs, establir uns aparells de govern aprop i estretament controlat per les societats que han de beneficiar-se d'ell, com a única garantia per assegurar un control efectiu de la política local. Perquè solament quan el govern respon als interessos i a les aspiracions dels seus governats, la labor de govern no esdevé oligarca.

El poder popular entès com la possibilitat de la intervenció directa del poble en l'administració de la riquesa i l'ordenament de la vida col·lectiva, n'és la resposta o la via de control dels aparells de govern. Si el camí cap a la nova situació econòmic-social està en desarticlar el monolitisme de l'aparell d'estat-burgès (amb el que això representa) propiciant, la creació de governs autònoms, aplicats a les distintes nacionalitats i dins d'elles a les distintes regions que configuren l'estat burgès, la possibilitat d'institucionalitzar centres de decisió política(14) a la vora del poble, ha de contribuir poderosament a l'accés de les classes populars al poder polític, i naturalment, al poder econòmic. Dins d'aquesta perspectiva la institucionalització del poder comarcal, entenent que la comarca com a unitat mínima de vida col·lectiva, necessita uns òrgans de gestió comunal propis, ha d'esser la primera «possibilitat»(15) de mantenir una relació dialèctica entre poder popular (representat per organitzacions de tipus cívic o ciutadà)(16) i poder polític (òrgans de representació política) que, en definitiva, seran l'inici de la conquesta del poder pel poble, com a tal i conseqüent amb ell mateix, i posaran els fonaments de les bases ideològiques d'una nova temptativa de societat.

XAVIER GARCIA-CASSANYES

(4) Fixem-nos que es refereix a una nova *secció*. Amb la qual cosa s'entén que la burgesia no és una classe econòmic-ideològica estricta, sinó, una ideologia que amb un mecanisme conegut s'adapta en diferents estadis d'evolució, a situacions particulars.

(5) Distingim entre «estat», estructura política per l'administració d'un territori definit, amb sobirania, i al servei d'una ideologia d'antuvi acceptada com a bona, i «nació», comunitat humana amb unes característiques específiques i pròpies que la conformen com a unitat enfront d'altres comunitats amb altres característiques específiques i pròpies.

(6) «Internacional» es refereix, naturalment, al concepte nació-burguesa, i no té res a veure amb un internacionalisme referit a l'esperit solidari entre les distintes nacionalitats ètniques.

(7) Volem dir que en primera instància són aquestes noves entitats interestatals, les que defineixen la política eco-

nòmica, però no desconeixem, i en aquest sentit resulta il·lustratiu el treball de J. J. Servan-Schreiber en «El desafiament Amèrica», que en darrera instància són les famílies econòmiques nordamericanes, qui determinen el signe de l'economia mundial.

(8) Malgrat l'aparent diferència entre les economies d'Europa Occidental i Europa Oriental, en el fons la segona és una adaptació conjuntural de la primera, puix el capitalisme d'estat, no ha modificat l'esquema fonamental de les relacions de producció del sistema capitalista.

(9) Els conceptes de «creixement» i «desenrotllament» econòmic es diferencien en el fet que el segon respon a una política de planificació, mentre el primer, és el resultat de l'evolució —complicació— del sistema en ordre a la capacitat creixent/decreixent d'absorció de la societat.

(10) Que són els ressorts de l'economia dels estats nacional-econòmics, i que precisament per la situació de domini de l'estat, estan en avantatge per arbitrar els mecanismes necessaris per la perpetuació del sistema.

(11) Donam a aquest concepte el valor de representant de les nacions o grups humans assimilats al concepte de comunitats nacionals. Sabem que això no és rigorosament cert puix com diu Guy Héraud: «Per important que sigui l'originalitat objectiva d'una ètnia, no és suficient com per constituir una nacionalitat; l'ètnia ha de tenir la consciència i l'amor a la seva personalitat, la voluntat de protegir-la i de cultivar-la».

(12) Els moviments d'alliberament nacional no cal entendre'ls necessàriament com a independentistes, si bé aquesta pareix ésser la fita culminant d'un procés d'alliberament nacional com l'aplicació del dret d'autodeterminació, puix hi pot haver nacions-ètniques convertides en estats. De fet, però no és estrictament necessària aquesta culminació, independents i sobirans i seguir essent colonitzades econòmic i culturalment. Com poden haver-hi, al menys en principi, realitats nacionals amb cessió de sobirania a favor d'estructures supra-nacionals amb una, relativa, independència econòmica i cultural.

(13) L'evolució del sistema capitalista amb la complicació del procés productiu fa que resulti inoperant la bipolarització burgesia-proletariat. En la mesura en què uns sectors socials representats per la petita burgesia, dedicada al comerç o a la pagesia o altres activitats econòmiques, hagi d'excloure's, ara, d'un sector de classe burgesa esdevingut una altra burgesia monopolitzadora de l'activitat econòmica, en la mesura en que el terme proletariat també resulta insuficient a l'hora d'incloure sectors econòmics diversos estatuts però que ideològicament haurien de considerar-se dins d'aquest concepte, fa obligat d'inventar una altra terminologia que resolgui aquesta qüestió. Aquests sectors socials en principi irreconciliables, però condemnats a una convergència de posicions en front d'una classe dominant protagonitzada per l'alta burgesia, vendrien expressats en el terme «classes populars».

(14) Això implica l'elaboració d'uns estatuts d'autogovern, és a dir, d'autonomia. Ara bé convé matisar entre allò que representa un estudi d'autonomia, per ell mateix, és a dir, Parlament Autònom, Govern autònom, Tribunal Autònom (les sentències del qual només siguin recorribles a un Tribunal de Garanties Constitucionals de jurisdicció en tot l'estat) i una hisenda pròpia, amb un pressupost cedit per l'administració central a favor del territori autònom, en relació a la seva potencialitat econòmica, i allò que seria una descentralització administrativa que malgrat sigui representada o capitalitzada per un govern propi, si no es recolza en les institucions esmentades, no serà mai una veritable autonomia.

(15) Ha d'entendre's que qualsevol nova situació política pot ser, a principi, capitalitzada per afavorir interessos de les classes dominants o les classes populars. Així, no deixa d'esser una «possibilitat», que, de totes maneres, és una esperança en front de la reproducció, «in eternum» del sistema actual.

(16) Entenem aquelles organitzacions la tasca de les quals es fonamenta en objectiu que escapen a una fita monopolítica. (Per exemple Associacions de Veïns, associacions de tipus cultural...).

Homilia del bisbe de Mallorca

Estimats germans sacerdots, religiosos i religioses i laics:

Avui és un dia particularment important. Celebrem la institució del sacerdoti ministerial; la unitat de la nostra Església, vigoritzada i estimulada pel servei dels preveres aquí reunits al voltant del seu bisbe; i l'acció misteriosa i eficaç de la força de l'Esperit que vessa la vida de Déu pertot arreu de la nostra Església, singularment manifestada en la consagració del crisma i la benedicció de l'oli dels catecúmens i dels malalts.

Perquè el sacerdot està ben enmig i en l'arrel de tota l'acció salvadora de Déu a l'Església, avui em vull dirigir particularment a vosaltres, germans del presbiteri de Mallorca. Vosaltres, germanes religioses i germans laics, no heu de considerar-vos ni marginats ni absents de la nostra reflexió i de la nostra celebració. Tots formam una única i mateixa família, un únic cos. Tot lo de cada un ens interessa a tots. I perquè vos consider ben aprop de nosaltres, els vostres preveres, eclesial i afectivament, n'estic ben segur que vos ajudarà i vos farà bé tot quant nosaltres meditem a la presència de Jesucrist, Senyor de tots.

Vos parl, germans sacerdots, des del meu vivíssim desig de servir-vos com a germà i bisbe i des de la sincera humilitat que neix del meu sofriment de no saber-vos servir millor i de la clara consciència de totes les meves limitacions. També des del coneixement de tots vosaltres i de la diòcesi que m'han proporcionat sis anys d'intensa convivència. Precisament es varen complir fa pocs dies, dia cinc d'aquest mes de març.

Hem viscut plegats esdeveniments importants i difícils. Sobretot, hem viscut un temps apassionat de canvi i un continuat esforç comunitari per renovar la nostra Església a la llum de la doctrina conciliar.

Som conscient que no tots hem interpretat bé les situacions, la funció i el camí de l'Església i la nostra mateixa tasca ministerial amb idèntics criteris. Tal vegada uns pensam que hem caminat massa aviat, mentre altres pensen que no hem tingut coratge per canviar tot quant era necessari; uns pensen que jo mateix i en general la nostra Església ha mantingut una actitud excessivament permissiva, mentre altres opinen que ha estat massa rígida; uns pensen que hem intervingut excessivament en qüestions no estrictament eclesials i altres, que la nostra Església no s'ha mostrat degudament compromesa amb el món que vol evangelitzar.

Jo vull acceptar ben sincerament tota la responsabilitat que em pertoca de les deficiències d'un i d'altre caire que manifesta la nostra Església d'avui. I esper que vosaltres també assumigueu sincerament les vostres.

Ara pens que ha arribat el moment de reunir les nostres forces, de sentir-nos estretament units, i deixar-nos conduir per la força de l'Esperit, plens d'esperança, mirant coratjosament cap al futur.

Jo vull dir-vos com imagin que hauria de ser el vostre servei sacerdotal a l'Església de Mallorca per al futur. Vos dic allò que sent, que he meditat i que honradament consider lo millor per la nostra Església. I vos ho dic perquè tots ho reflexioneu, ho comenteu i ho milloreu amb les vostres aportacions.

Tot quant vull dir-vos ho resumiria així:

Progressar en la renovació de la nostra Església.

El Concili Vaticà II, tots ho sabem, va significar una fita excepcional en la història de l'Església.

A partir d'ell, moltes de coses han estat renovades. ¿Totes les necessàries i tal com havien de renovar-se? Personalment crec que no. Pens que ens

a la
Missa
crismal

1978

**l'Església
nostra**

queda un llarg camí a recórrer. Un llarg camí, sobretot, pel que toca a l'aprofundiment de la renovació. Alguns aspectes de l'Església no han estat revists encara a la llum dels criteris del Concili. És una tasca que hem de fer entre tots, guiats per l'Esperit.

No obstant, la reforma litúrgica, jurídica, d'institucions, de procediments, de formes, ha canviat moltes de coses. Massa vegades, però, només superficialment. Cal aturar-se a reflexionar detingudament la doctrina conciliar, retrobar el per què, el sentit, la intenció i les exigències de l'autèntica reforma conciliar. I omplir d'Esperit i d'Evangelí tot lo que fins ara hem renovat. I cal fer-ho amb rigor, amb coratge, amb esperança i sense por.

Per tal de no quedar-me just en declaracions de principis, citaré alguns dels camps on pens que tots tenim el deure de treballar en l'aprofundiment de la reforma conciliar:

1) Integració real dels laics en les responsabilitats i les tasques directives de l'Església, deixant-los nosaltres, preveres, l'espai que els pertoca, segons la concepció conciliar del Poble de Déu.

2) Pastoral de la Litúrgia, els sacraments i la religiositat popular. Es ben hora d'entrar a fons en la vivència personal i comunitària de la reforma litúrgica, en tot el seu sentit i totes les seves virtualitats.

3) Funció dels béns materials a l'Església, comunicació de béns entre institucions i entre persones, pobresa dels preveres perquè som servidors de l'Església, que hem de donar gratuïtament lo que Déu ha fet gratuït.

4) Unitat, estimació, acceptació respectuosa del necessari pluralisme i del diàleg a l'interior de l'Església

5) Disponibilitat total, per part vostra, preveres, al servei de l'Evangelí, cercant sempre el lloc de treball on major profit pugueu donar a l'Església i sobrepasant, definitivament, tota motivació d'honor, d'escalafó, de drets adquirits, de benefici o comoditat personal.

6) Compromís eficaç de la nostra Església amb el nostre poble mallorquí, amb tots els seus valors, les seves esperances i les seves lluites. I molt particularment, compromís de la nostra Església amb els més marginats, oblidats, abandonats i oprimits, perquè ells són els predilectes de Jesucrist.

7) I, finalment, integració fraterna i real en un mateix projecte pastoral, en l'única tasca de l'Evangelí, a Mallorca, de tots quants per consagració de la nostra vida (capellans, religiosos i religioses) o per dedicació ben coherent amb la seva vocació, en el cas dels laics, som agents principals de l'evangelització a Mallorca.

Pareix lògic que ens demanem com hauríem de dur a terme aquesta tasca de renovació en profunditat dins tots aquests camps i dins altres de què podríem parlar.

Només vull suggerir-vos tres elements que jo definiria «motors de renovació» i que mai no ens poden manca:

1.—El primer és la nostra proximitat a Jesucrist, el Senyor, la nostra continuada referència a ell, el nostre contacte personal amb ell, mitjançant la pregària i l'escoltar la seva Paraula. Es per ell, amb ell i en ell que té sentit el nostre viure i el nostre treballar per l'Església. I és ell, per l'Esperit, que ens ha de donar llum, coratge i esperança per a caminar en fidelitat al seu Evangelí. Si el coneixem, l'estimam i el servim dòcilment, mai tindrem cap mena de por i sempre ens trobarem ben plens de renovada esperança.

2.—El segon és la imaginació pastoral. Cerquem, germans, camins nous, metodes nous, llenguatge nou. Tot adequat, intel·ligible per a l'home nou del món nou d'avui, que la nostra Església té el deure d'evangelitzar i de salvar.

3.—El tercer és la nostra dedicació radical a la predicació de l'Evangelí. Treballau, germans, les vostres homilies (tal vegada preparant-les amb la col·laboració de religioses i seglars), ateneu les catequesis i els catecumenats, la conducció i animació de petits grups de pregària, de reflexió i celebració de la fe. Proclamem la fe, comuniquem-la, donem-ne testimoni davant els nostres germans. Així cobrarà sentit i força la renovació profunda de Jesucrist desitja per la seva Església.

Perdonau-me si m'he allargat massa. He volgut obrir-vos el meu cor i dir-vos, dins l'àmbit de reflexió d'aquest dia sant i sacerdotal, com veig jo que hauria de ser el nostre servei presbiteral a l'Església de Mallorca. No perquè ho accepteu tot sense més. Però sí, almanco, perquè tots ho tinguem present al moment de renovar les nostres promeses de fidelitat a Jesucrist i a l'Església, com una possible exigència concreta a la nostra consciència.

Vosaltres, germans i germanes, que, no essent preveres, formau amb nosaltres el poble de Déu a Mallorca, heu pogut escoltar per on es mouen les inquietuds, les preocupacions i les esperances del vostre bisbe i del vostre presbiteri. En allò que vos pertoca, reflexionau amb nosaltres i convertiu-vos amb nosaltres, que incessantment volem convertir-nos en aquest dia sant.

I acompanyau-nos sempre, ajudau-nos sempre, estimau-nos sempre com nosaltres volem acompanyar-vos, ajudar-vos i estimar-vos. Així es farà present el Crist a la nostra Església i aquesta podrà ésser de bon de veres «sagrament de salvació» per la nostra Mallorca.

Que el sant crisma que ara consagrarem i els sants olis que ara beneirem ens ajudin a descobrir la realitat del nostre servei que, estenent-se per tota la diòcesi, fa present el Crist enmig dels nostres germans.

I que l'Eucaristia que celebrarem sigui una nova consagració de les nostres vides al servei de l'Evangeli i una acció de gràcies plena de goig, perquè Jesucrist continua realitzant la seva funció sacerdotal al servei del seu poble mitjançant la nostra pobra col·laboració.

TEODOR UBEDA, bisbe de Mallorca

*Horabaixa del dimecres sant,
22 de març de 1978*

I Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica

Els dies 30 i 31 de març i 1 d'abril s'ha celebrat a la Universitat d'Illinois (USA) el **I Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica**. Aquest primer col·loqui, organitzat pels professors Albert Porqueras (Universitat d'Illinois) i Josep Roca-Pons (Universitat d'Indiana) significa la majoria d'edat dels estudis catalans en aquelles terres, estudis que, des dels treballs de la professora Josephine de Boer (autèntica peonera dels catalanòfils nord-americans) i de l'estada del Dr. Joan Coromines a la Universitat de Xicago, es troben en constant expansió (malgrat les darreres crisis econòmiques, que afecten especialment els pressupostos destinats a llengües minoritàries), com ho palesa la cinquantena de ponències que s'han presentat al Col·loqui, a càrrec de professors de trenta diferents centres del Canadà i dels Estats Units.

El Col·loqui, que té com a President

d'honor el Rector de la Universitat de Barcelona, Dr. Antoni M. Badia i Margarit, compta amb una «Exposició del Llibre Català», que passarà a formar part del fons català de la biblioteca de la universitat, una «Exposició de llibres de la col·lecció lulliana i d'altres llibres catalans antics de la biblioteca de la Universitat d'Illinois», un «Concert de música medieval i renaixentista catalana» i es clourà amb un Dinar de Germanor. Pel que fa a l'aspecte estrictament acadèmic, podem dir que les ponències presentades estan agrupades en tres seccions: Literatura, Llengua i Miscel·lània. La secció més concorreguda és la de Literatura (la meitat de les ponències), amb temes que van des de Ramon Llull i Francesc Eiximenis a Maria Aurèlia Capmany, Manuel de Pedrolo i la jove poesia catalana. A la secció de Llengua hi trobem treballs sobre el tractament en català, fonologia, sintaxi, sociolin-

güística, etc. Diverses ponències sobre l'art català (escultura medieval, Gaudí, Nonell...), el moviment catalanista, contribucions científiques catalanes, Nova Cançó, etc., constitueixen la secció de Miscel·lània.

Però si la importància científica del **I Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica** és òbvia (només cal donar una ullada al programa), aquest Col·loqui va molt més enllà pel que fa a la projecció exterior de la nostra cultura puix que, en el seu transcurs, ha tingut lloc l'acte fundacional de l'**Americo-Catalan Society**, societat que, inspirada en la benemèrita **Anglo-Catalan Society**, encoratjarà, d'ara endavant, els estudis catalans als Estats Units i al Canadà i les relacions culturals entre aquests dos països i els Països Catalans.

Des d'ací, i per la part que ens toca, desitgem llarga vida als «Col·loquis» i a l'**Americo-Catalan Society**.

CAIXA DE PENSIONS
PER A LA VELLESA I D'ESTALVIS

"la Caixa"
de Catalunya i Balears

**70 Oficines a les Illes Balears
al servei de l'Estalvi i del Crèdit**

Delegació General de Balears:

Av. Alexandre Rosselló, 40 - CIUTAT DE MALLORCA

Oficines Centrals:

Via Laietana, 56 a 62 - BARCELONA

Deu anys de fidelitat al nostre
poble i a la seva cultura

Volem ser un instrument indispensable
d'informació i comunicació
per a les Illes

Col·laborau. Feis-vos-ne subscriptor.

Números monogràfics de 1977:

El franquisme a les Illes (abril)

Comunicació i societat (setembre)

Gabriel Alomar (octubre)